

173175

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ünsal ÇİMEN

173175

PLATON'UN KADINA BAKIŞI

Danışman

Doç. Dr. Hasan ASLAN

Felsefe Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2005

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan (Danışman):

Doç.Dr. Hason Aslan

Üye:

Prof.Dr. Sevinç Goral S.

Üye:

Doç.Dr. Ş.Recai Tekoğlu

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Şt./E.İ./2005.

Prof.Dr. Nevzat ÇEVİK
Müdür

Nevzat Çevik

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	iv
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	
EVREN BİLİMDE KADININ YERİ	
1.1. İlkiz Örnek ve Görünen Dünya.....	5
1.2. Olanın Yatağı Olarak Kadın.....	7
2. BÖLÜM	
İDEAL DEVLET VE KADIN	
2.1. Devlet Bekçisi (Yöneticisi) Olarak Filozof.....	9
2.1.1. Devlet Bekçisi (Yöneticisi) Nasıl Yetiştirilmeli?.....	10
2.1.2. Kız ve Oğlan Çocuklarının Eğitimi.....	11
2.1.2.1. Evlilik.....	13
2.1.3. Gençlerin Eğitiminde Müzik ve Jimnastik	14
2.2. Filozof Kral.....	15
2.3. Devlet Bekçisi (Yöneticisi) Olarak Kadın.....	17
2.4. İdeal Devlet ve Bilgi.....	18
2.4.1 Devlet Adamının İlmi: Dialektika:.....	20
3. BÖLÜM	
AŞK	
3.1. Cesaret ve Erdem Kaynağı Olarak Aşk.....	22
3.2. Göksel ve Popüler Aphrodite.....	23
3.2.1. Tıp ve Müzikte Aşk Fenomenleri.....	24
3.3. Androgynos.....	26
3.4. Daimon Olarak Aşk.....	28
3.5. Sapıtma Olarak Aşk.....	31
3.6. Ruhun Tabiatı, Atlar ve Arabacı Alegorisi.....	32
4. BÖLÜM	
PLATON'UN KADINA BAKIŞINDAKİ ÇELİŞKİ HAKKINDA	
4.1. Tartışmaya Giriş.....	36
4.2. Aşk: Erdem Uğruna Kölelik.....	37
4.3. Arzu ve Dostluk İlişkisinde Aşk.....	38
4.4. Aşk ve Haz.....	43
4.5. Siyaset ve Delikanlı Aşk.....	45

SONUÇ.....	50
KAYNAKÇA.....	52
ÖZGEÇMİŞ.....	53

ÖZET

Bu tezde, Platon'un kadına bakışı, onun evrenbilim, bilgibilim ve aşk kuramı çerçevesinde ele alınmaya çalışılmıştır. Yararlanılmış olan Platon'a ait pek çok kaynaktan en önemlileri olarak; Devlet, Yasalar, Timaios, Philebos, Şölen, Phaidros, Theaitetos, Lysis ve Devlet Adamı adlı diyaloglar gösterilebilir.

İlk olarak, Platon'un evrenbilimi incelendi, çünkü evrenbiliminde Platon, kadına dair olan temel düşüncesini açığa vurur. Platon, Timaios adlı diyalogunda, kadını madde ile erkeği ise idea ile özdeşleştirmiştir.

Kadının madde ile erkeğin ise idea ile özdeşleştirilmesinin, Platon'un bilgibilimi ve aşk kuramı ile dolaysız, devlet teorisi ile dolaylı bir bağı vardır. Bilgibilim açısından madde ya da oluş, bilgisi olmayan, karanlık bir şeydir. İdealar ise gerçek varlıklardır ve sadece onların bilgisi vardır. Aşk kuramında ise kadın, işin madde ya da bilgisi olmayan tarafına itildiği için gerçek aşkı yaşayabilmekten uzak görülmüş, gerçek aşk iki erkek arasında yaşanan delikanlı aşkı olarak kabul edilmiştir. Dolayısı ile bir erkek, delikanlı aşkı sayesinde bilgi, dolayısı ile erdem kazanabilir.

Devlet bir filozof tarafından, yani gerçek varlığın bilgisine ulaşmış biri tarafından yönetilmelidir. Evrenbilim ve delikanlı aşk'ı göz önüne alındığında kadın kesinlikle bir filozof olarak değerlendirilemez, dolayısı ile devlet yöneticisi olarak da değerlendirilemez, fakat Platon, aynı zamanda, kadını devlet yöneticisi olabilecek yaratılıştaki görmüştür ki, bu bir çelişkidir.

Biliyoruz ki, devlet yöneticisi olmak için filozof olunmalıdır. Eğer kadın ile madde özdeşleştirilmiş ise, nasıl olur da kadın aynı zamanda devlet yöneticisi olarak da görülebilir? Bu çelişki tezin son bölümünde tartışılmıştır.

SUMMARY

In this thesis, the subject of Platon's view on woman has been studied with the help of his cosmology, epistemology and love theory. Some important sources that should be mentioned are State, Laws, Timaios, Philebos, Symposion, Phaidros, Theaitetos, Lysis and State Man.

Firstly, Plato's cosmology was examined, because his cosmology includes the main idea about his understanding of woman. In Timaios, Plato equates female element with substance and male element with ideas.

This equation includes a direct relationship between his epistemology and love theory, also it includes an indirect relationship with his political theory. From the point of view of his epistemology, substance is a dark thing that has no knowledge, but ideas are true entities and they have knowledge. Because of female element equated with the thing has no knowledge, the love is seen as a manly thing and woman has no talent to experience that kind of love. According to Plato, that kind of love is the true love and a man, not a woman, can achieve knowledge and virtue via true love.

State must be ruled with a philosopher, because a philosopher has knowledge of ideas and a state guard must be a philosopher. If Plato's cosmology and love theory kept in mind, woman could not be mentioned as a philosopher, so woman can not be mentioned as a state guard too. The contradiction is that a woman's nature is seen as a guard by Plato himself.

We know that to be a state guard, someone must be a philosopher, but because of a woman's nature equates with matter, how could a woman be a state guard? This contradiction has been argued in the last chapter of this thesis.

GİRİŞ

Platon'un kadın hakkındaki görüşlerinden bazıları şöyle sıralanabilir: örneğin, Timaios adlı diyalogunda Platon şunları ifade eder: “insanların özü ikiz olduğundan üstün cins sonradan erkek denen cins olacaktı.”¹ Platon'a göre kadın, dünyaya gelen insanlar arasında hayatlarını iyi yaşamayıp, kötülükle geçirenlerin, dünyaya tekrar gelmesi ile vücut bulmuş bir varlıktır. Önem arz eden nokta ise, Platon'un, evrenbiliminde eril ve dişil ögeyi koyduğu yerdir. Timaios'ta, evrenin oluşumu öncesinde bulunan üç ilkedden bahseder Platon, bunlar: olan, olanın olduğu yer ve olanın kendisine göre meydana geldiği örneğidir. 'Olanın olduğu yer' ya da 'olanın yatağı' da, 'ana'ya benzetilir.

Philebos adlı diyalogunda Platon, üç unsurdan söz eder; bunlar, Timaios'taki üçlemeye benzerdir. Tanrı evrende biri sonsuz, biri sonlu iki unsur meydana getirmiştir. Bunların karışmasından ortaya çıkan çeşit de üçüncü çeşittir. Platon, bununla yetinmez ve bu üç çeşide bir de ilk iki çeşidin birbirleri ile karışmasının sebebi olan bir dördüncüyü ekler. Şu halde, kısaca şu söylenebilir: evrende sonlu, sonsuz, bu ikisinin karışımı ve bu ikisinin karışmasına yol açan sebep olmak üzere dört çeşit unsur vardır. Yaratan şey ile sebep ise aynı şeydir. Philebos'u, Timaios ile bir karşılaştırsak şunu görürüz: olanın yatağı (ana), sonsuza denk düşer ve bu yatak maddedir, henüz şekil verilmemiş madde; olanın örneği (baba) ise sonluya denk düşer, o ise idea'dır; bunlardan meydana gelen öz (çocuk) ise sonlu ile sonsuzun karışmasına tekabül eder, bu ise evrendir. Timaios'ta bahsetmediği dördüncü çeşit olan sebep ise yaratan, yani tanrıdır. Burada da görüldüğü gibi dişil olan maddedir, oluştur, yani gerçekliği olmayan, düzensiz, bilgisi olmayandır. Eril olan ise, idea'dır, yani gerçek varlıktır, bilgisi olandır.

Yukarıda bahsettiklerimizi aşağıdaki şekilde gösterebiliriz;

A-) Olan	–	Çocuk	-	Evren	–	Sonlu, Sonsuz Karışık
B-) Olanın olduğu yer	–	Ana	-	Madde	-	Sonsuz
C-) Örnek	–	Baba	-	İdea	–	Sonlu
D-)	-	-	-	-	-	Sebep, Tanrı

Platon'un eril ve dişil ögeye bakışı bu şekilde ifade edildikten sonra kadının bilgi ile arasında yukarıda bahsettiğimiz ilişkinin vuku bulunduğu bir noktaya göz atılabilir. Theaitetos adlı diyalogda, Sokrates şunu ifade etmişti: “benim sanatım, kadın değil erkekleri doğurtur ve doğum esnasında dikkat erkeklerin vücutlarına değil, ruhlarına yöneltilmiştir.” Bu konuya aşağıda tekrar

¹ Platon, Timaios, 42 a

değınilecek, ama Şimdi Şu kadarı söylenebilir ki; doğurma, bilginin hatırlanması, bir başka ifade ile yeniden kazanılmasıdır ve ruhsal anlamda doğurma erkekler için mümkün görünmüŐtür. Kadınlar ruhsal bakımdan doğuramazlar. Bu durum, dişil ögenin oluş'a, maddeye denk görülmesi ile uyum halindedir, çünkü madde, bilgisi olmayandır. Sadece gerçek varlığın, idea'nın (eril olanın) bilgisine ulaŐılınabilir.

Kadın ile bilgi arasındaki ilişki belirtildikten sonra Platon'un ideal devletinde kadına biçtiği role de bir göz atılmalıdır. Devlette herkes kendi yaratılışına uygun bir iş yapmalıdır. Peki, eğer kadın ve erkek farklı yaratılıŐlarda ise o zaman nasıl olurda her ikisinden de aynı işleri yapmaları beklenir? Platon, burada kadın ile erkek arasındaki farkı sadece kadının doğurması ve erkeğinde tohum salması olarak görüp bu durumun onların aynı işleri yapmasına bir engel teŐkil etmeyeceğini ifade etmiştir. Devlet yönetiminde sadece kadınlara özgü işler yoktur der ama, aşağı yukarı her işte erkek kadından üstündür demekten de geri kalmaz. Nihayetinde, kadının yaratılışı, Platon tarafından devlet bekçiliğine (nitekim bu yaratılış kadında zayıf, erkek de kuvvetlidir) elverişli olarak görülür. Fakat, yine Platon'un kendisi tarafından en iyi bekçiler filozof olarak görülmüştür. Bekçiler en yüksek bilgiye, iyinin bilgisine ulaŐmaladırlar. İyinin bilgisine, yani iyi ideasına filozoflar ulaŐabiliyor, bununla birlikte kadınların doğurma yeteneği yok ise, ki bu onların filozof yaratılışlı olmadığı anlamına gelir, öyle ise nasıl oluyor da kadınlar aynı zamanda bekçi olabilecek yaratılışta, yani filozof yaratılışlı olarak görülebiliyor?

Bekçiler (yöneticiler) yetiştirilirken başlarına bir felaket geldiğinde herkesten çok daha kolay bir Şekilde bu felaketi atlatacak Şekilde güçlü yetiŐtirilmeleri gerektiği söyleniyor ve ağlayıp sızlanmalar kadınlara ve aşağılık erkeklere bırakılmalı deniyor. Platon, aynı diyalogda bir yandan kadınların bekçi olabilecek yaratılışta olduğunu söyler iken, diğer yandan bekçilerin başlarına gelen felaketlere ağlayıp sızlanmaması gerektiği, bu sızlanmaların kadınlara ve aşağılık erkeklere bırakılması gerektiği söylenerek açıkça kadınların bekçi olmak için uygun olmadığı söylenmiş oluyor. Bu, açık ki bir çelişkidir.

Platon, Devlet adlı diyalogunda kadını yönetici olabilecek yaratılışta gördükten sonra Timaios adlı diyalogda bunun için Şunu söyler: "Kadınları ilgilendiren sözlere gelince; onların tabiatlarını erkeklerinkine benzer bir hale getirmek, onlarınkiyle de ahenkli kılmak için hepsine, savaş zamanında olsun, başka zamanlarda olsun, erkeklere verilen iŐlerden verilmesi gerektiğini hatırlatmıŐtık."² Bunun arkasından, Devlet'te bahsetmiŐ olduğu, kadınların ve çocukların ortaklaŐa olmasından burada da bahseder ve yine Devlet'te söz ettiği kadın ve erkeklerin bir takım kurallara göre evlenmesi gerektiği böylece bu birleŐmelerin tesadüfe bağlanması ile bu kuralları koyanlara kin beslemenin önüne geçilmesi gerektiği burada da ifade edilir. Bu aynı ifade Devlet'te de yer almıştı. Her iki cinste de en iyilerin en fazla, kötülerin ise en az iftleŐmesi

² Platon, Timaios, 18 c

gerekir. Bu yüzden evlenecekler kurnazca seçilmiş kurallarca belirlenmeli, böylece cinsleri iyi olmadığı için seçilmeyen mutsuz yurttaşlar devlet adamlarına değil kaderlerine küsmüş olurlar.

Platon'un Devlet'te ve Timaios'un hemen başında yer vermiş olduğu bu düşüncelerin, devletin güçlü ve sağlam olması için düzenlenen bir strateji olduğu hemen görülebilir. Bu durum kendini en iyi şekilde evlenecek kadın ve erkeklerin kurnazca kurallarla seçilerek, olayın aslında kader olarak anlaşılmasının sağlanması gerektiği söylendiği zaman gösterir. Kadının, devlet yöneticiliği dahil her işi yapabileceğinin söylenmiş olmasının, kadınların tabiatlarını erkeklerinkiyle uyumlu bir hale getirmek için düşünüldüğü Timeaios'ta vurgulanmıştır. Oysa, Devlet adlı diyalogunda, erkekle kadın arasındaki tek farkın kadının doğurması, erkeğinde tohum salması olduğu ifade edilir.

Platon'un, erkeklerle kadınlara aynı işlerin verilebileceğini, özellikle de bekçilik dahil her şeyi yapabileceklerini söylemesinin bir strateji olduğu görülmektedir. Peki, neden Platon böyle bir şeye gerek duydu, neden erkek ile kadının tabiatlarını tamamen farklı gördüğü halde ilk önce bunun pek de büyük bir fark olmadığını daha sonra ise erkekle kadının farklı tabiatlarının birbirine uygun hale getirilmesi gerektiğini, bunun için ise kadın ve erkeğe aynı işlerin verilmesi gerektiğini söyledi? Yasalar adlı diyalogunda, kızların da binicilik, ok, kargı ve sapan atma öğretmenlerine gidebileceğini söylüyor. Kızların bunları yapamayacaklarına dair bir önyargı vardır bugün der; sol elin kullanımı ile ilgili olarak da böyle bir önyargının olduğunu gerçekte insanın her iki elini de doğal olarak aynı derecede iyi kullanabileceğini söyler, çünkü Platon'un yasalarında erkekler için söylenen şeyler kızlar içinde geçerlidir. Platon, binicilik ve jimnastik erkeklere yakışır, kadınlara yakışmaz fikrinden hoşlanmaz. Karadeniz dolaylarında Sarmat adı verilen boyun kadınlarından bahseder. Bunlar yalnız binicilik konusunda değil, ok ve diğer silahları kullanma konusunda da erkeklerle aynı şekilde eğitilirler. Platon, Tarkyalılar ve daha başka pek çok halkta olduğu gibi kadınların köle gibi sadece çiftçilik, çobanlık ve hizmetçilikte kullanılıyor olmasını doğru bulmaz. Eğer kadınların lüks ve bol harcamalar içerisinde düzensiz bir yaşam sürmelerine göz yumulursa, yasa koyucunun devlete mutlu bir yaşamın iki katı yerine ancak bunun yarısını bırakabileceğini ifade eder. Platon, devletin Sarmat örneğinde olduğu gibi düzenlenmesi halinde, o devlette yaşayanların daha mutlu, devletin ise daha güçlü olacağını ifade etmiştir.

Kadınlara erkeklerle eşit muamelede bulunulmasının böyle pratik bir amaca hizmet ettiği görülüyor. Bunun yanında Platon, eğer sadece kadınlara da erkeklere verilen işlerin verilmesi gerektiğini söylese idi şu an tartışacak bir şey olmayacaktı ama o, önce kadın ve erkek tabiatlarındaki farkın sadece, birinin doğurup diğerinin tohum salması olduğunu, yani özde bir farkın olmadığını söyleyip (daha önce ifade edildiği üzere, dişil olanın madde, eril olanın ise idea, gerçek varlık olduğu görüşüne rağmen) ardından, yaratılıştaki farklılığın onaylanıp,

kadının erkek tabiatına yakın hale getirilmesini, bunun için onlara da erkeklere verilen işlerin verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Asıl tartışma noktası ise, erkek ve kadının tabiatları üzerine söylenen çelişkili ifadeler, özelliklede kadına yöneticiliğin, yani filozofluğun bile uygun görülmüş olmasıdır. Bu durum, aynı pratik gayenin maksadı aşan bir ifadesi olarak görülebilir, fakat cevap bu kadar basit değildir. Platon'un dizgesinde, sadece kadın-erkek tabiatı ile ilgili değil daha başka konularda da kaynağını aynı yerden alan çelişkili ifadeler vardır. Aşağıda yapılmaya çalışılacak olan şey, ilk üç bölümde Platon'un kadına bakışının ortaya konması ve son bölümde ise, yukarıda bahsettiğimiz çelişkili ifadelerin nereden kaynaklanmış olabileceğine dair bir açıklama getirmek olacaktır. Aşağıda dördüncü bölüme kadar anlatılacak olanlar bu bölüm için bir hazırlık olacaktır aynı zamanda.

BİRİNCİ BÖLÜM

EVRENBİLİMDE KADININ YERİ

1.1. İksiz Örnek ve Görünen Dünya

Evrene dair şu iki meseleden söz edilebilir: hiç doğmamasına rağmen her zaman varolan ve hep geliştiği halde hiç varolmamış olan. İlki akıl tarafından sezilir diğeryse kanaatle akla dayanmayan algı tarafından tasarlanır. İkincisi hiçbir zaman gerçekten var değildir. Hiç varolmamış olan, bir neden zoru ile oluşmuştur ve o doğar ve ölür, sürekli bir değişim içindedir, bu yüzden gözlerini doğmuşa çeviren bir işçinin yaptıkları güzel değildir. Dolayısıyla varlıkla ilgilenen insanın gözlerini hiç değişmeye çevirmesi gereklidir.

Evren ezelden beri var mıydı? Hayır, Platon'a göre evren ezelden beri yoktur. Evren doğmuştur, çünkü gözle görülür elle tutulur haldedir. Görülür şeyler ise doğuma mahkumdur ve doğan her şey bir neden yüzünden doğar.

Peki bu evrenin yapıcısı onu neye göre yapmıştır? Yapıcı evreni yaparken gözlerini bu ilksiz örnekten ayırmamıştır. Platon, bundan şüphe duyulamayacağını belirtir, çünkü evren doğmuş olanların en güzelidir ve yapıcısı da nedenlerin en yetkinidir. Evren, her zaman aynı kalan örneğe göre yapılmıştır, bundan dolayı evren bir kopyadır denilebilir.

Örnek ve kopyası arasında şu farklara dikkat edilmelidir:

A) Sözler, ifade ettikleri şeyler ile doğal bir akrabalık içindedirler. Sözler değişmeyi ifade ederlerse değişmezler, aynı kalırlar.

B) Sözler, tasarıdan başka bir şey olmayan, kopya edilmiş olanı ifade ederlerse, asıllarına oranla akla daha yakın olurlar.

Platon, Kratylus diyalogunda bir sonuca varmamış görüldüğü, sözcüklerin ifade ettikleri şeyler ile arasında ilişki olup olmadığı sorununa Timaios'ta olumlu anlamda bir cevap vermiştir. Timaios adlı diyalogunda Platon, "Sözlerin, ifade ettikleri şeylerle tabii bir akrabalığı vardır."³ diyerek bunu kabul etmiştir.

Platon, kopya edilmiş olanı ifade eden sözlerin kopya edildikleri örneklerine oranla daha akla yakın olduklarını söylemiştir, çünkü Platon'a göre varlığın oluş ile ilgisi ne ise gerçeğinde

³ Platon, Timaios, 29 b

inançla ilgisi odur. Burada varlık, hiç değişmeyendir, ilk örnektir, ideadır; oluş ise sürekli değişim halinde olandır, kopyadır. Dolayısı ile, varlık oluştan ne kadar uzaksa, inanç gerçekten o kadar uzaktır. Burada, sofistlerin inandırma yolu ile oluş'a dair sözleri kullanarak ikna etmelerinin eleştirildiği hatırlanmalıdır. Gorgias diyalogunda ifade edildiği üzere, "sözün gücünü edindin mi, hekim de, beden eğitimcisi de senin buyruğuna girer."⁴ Bundan dolayı, "mahkemede, halk önünde, ve dostlar arasında yapılan konuşma sanatı kandırma sanatı olarak adlandırılabilir."⁵

Evreni yaratan onu neden yarattı? Tanrı iyidir ve tanrı her şeyin elden geldiği kadar iyi olmasını ister. Tanrı, düzensiz bir hareket içinde olan, görülür şeyleri ele almış ve onu düzensizlikten düzene sokmuştur. Zekası olmayan nesnelere hiçbir zaman mümkün olan en güzel nesne olamayacağını gördüğünden zekayı ruha, ruhu da bedene koyarak evrene mümkün olan en iyi şekli vermiştir.

Peki tanrı evreni neye benzeterek, neyi kendine örnek alarak yaptı? Tanrı, evrene, kavranabilen varlıkların en güzeline göre şekil verdi. Evren bir örneğe göre yapıldı ve bu örnek bütün kavranabilen canlıları içine aldığı için tek olmak zorundaydı. Çünkü, eğer bütün kavranabilen canlıları içine almamış olsa idi, içine almadıklarını da kapsayan başka bir örnek olacaktı, ki bu böyle sonsuza değin gider. Bu yüzden örnek tek olmalı, örnek tek olunca o örneğe göre yapılan evrende tek olacaktır. Kopya olduğu için ise evren mutlaka elle tutulur, gözle görülür bir şeydir.

Tanrı evrene kendisi ile en çok ilgili olan, şekillerin hepsini kendisinde toplayan şekli verdi. Bu şekil her yanı merkezden aynı uzaklıkta olan küredir. Evrenin şekli küresel olmakla birlikte hareketi de daireseldir. Tanrı evrene yedi hareketten akla en çok uyan hareketi vermiştir.

Platon, Timaios adlı diyalogunda bir ilksiz tanrı tanımı yapmıştır. Bu ilksiz tanrı bir gün doğacak tanrıyı düşünerek evreni, her yeri ortasından aynı uzaklıkta yapmıştır. Ortasına bir ruh koymuş ve daire şeklinde, kusursuzluğu sayesinde başka kimseye ihtiyacı olmayan, bilgiden ve dostluktan yana da kendi kendine yeten bir gök kurarak bahtiyar bir tanrı yaratmıştır. Platon, ilksiz tanrı ve tanrı diye iki ayrı tanrıdan bahsetmiştir. O, ilksiz tanrıyı "sebebe" ile bir tutarak şöyle der: "yaratan şeyin özü sebepten ancak adıyla ayrılır; öyle ki, pek haklı olarak, sebeple yaratan şeyin aynı olduğunu söyleyebiliriz."⁶ Yine Platon, biri zorunlu diğeri de tanrılık olmak üzere iki çeşit neden kabul eder. İnsanın asıl amacı ise tanrısal nedenlik olmalı, zorunlu nedenler ise sadece tanrılık nedenlere varmak için araştırılmalıdır.

Timaios'ta yine gözle görülen yaratılmış tanrıların, yani gök cisimlerinin özüne dair bir açıklama vardır. Bunların dışında ise Okeanos, Gaia gibi tanrılar vardır. Bütün bu tanrıları

⁴ Platon, Gorgias, 452 e

⁵ Platon, Sofist, 222 d

⁶ Platon, Philebos, 26 e

yaratıldıktan sonra tanrı onlara daha doğacak üç ölümlü soyu olduğunu söyler. Bu ölümlü soylar da doğmalı, çünkü onlar doğmazsa gök tamamlanmayacaktır. Göğün eksiksiz olması için ise onları da içine alması gereklidir. İlkiz tanrı bu ölümlüleri kendi yaratsa idi, tanrılara eş olurlardı, oysa onların ölümlü olması gereklidir, bu yüzden onları diğer tanrılar vücuda getirecektir.

Platon erkek ve kadınların yaratılmasıyla ilgili olarak da şunları söyler:

“... ama insanların özü ikiz olduğundan üstün cins sonradan erkek denecek cins olacaktı. Ruhlar, alın yazısı gereğince, tenlere yerleştirilince, bu tenlerin de bazı kısımları üreyip, bazı kısımları yok olunca her şeyden önce şöyle bir sona varılacaktı; ruhlar kuvvetli izlenimler karşısında elbette aynı tabii hassasiyete, sora haz ve acı ile karışık sevgiye, bundan başka da korkuya, kızgınlığa ve bunlara bağlı, yahut da tabii olarak bunların karşıtı olan ihtiraslara sahip olacaktı. Bu ihtiraslara hakim olanlar doğruluk, onların hükmüne girenler de eğrilik içinde yaşayacaklardı; kendisine bağışlanan zamanı iyi kullanan bağlı olduğu gök cisminde yaşamaya dönecek, orada bahtlı bir ömür sürecekti. Buna aykırı hareket eden de ikinci doğuşunda kadın olarak doğacak, ...”⁷

Bu ifadeden erkeğin ilk olarak yaratıldığı sonucunu görüyoruz, yani ilk insanlar erkekti. Kadınlar ise ihtiraslarına köle olmuş erkeklerin tekrar dünyaya gelmesi ile oluşuyor. Nitekim, “bizi yaratanlar bir gün kadınlarla başka hayvanların insandan doğacağını biliyorlardı.”⁸

Mitolojide de ilk insanların erkek olduğunu görüyoruz. Şefik Can’ın Klasik Yunan adlı eserinde ifade olunduğu üzere, “insanların ne şekilde ve nasıl yaratıldığına inanırlarsa inansınlar eski Yunanlılara göre evvela erkekler yaratılmıştır. Kadın dünyada mevcut değildi. Bu devirde insanlar sonsuz bir saadet içinde yaşıyorlardı.”⁹

1.2. Olanın Yatağı Olarak Kadın

Platon, Timaios’ta üç ilkedden bahseder. Bunlar: olan, olanın olduğu yer, bir de olanın kendisine göre meydana geldiği örnektir. Olan, evrendir, meydana getirilmiş olandır; olanın olduğu yer, maddedir; örnek ise idealardır. Platon, bu üç ilkeyi ise şunlara benzetir. Olanın yatağı, anaya; örnek, babaya; bunlar sayesinde oluşturulan olan ise çocuğa benzetilebilir. Platon, Philebos adlı diyalogunda bu üç ilkeyi ona bir dördüncüsünü de ekleyerek şu şekilde

⁷ Platon, Timaios, 42 b

⁸ Platon, Timaios, 76 e

⁹ Şefik Can, Klasik Yunan Mitolojisi, sayfa 13

açıklamıştır: örnek sonlu, olanın yatağı yani madde sonsuz, çocuk yani olan ise ne sonlu ne sonsuz olarak kabul edilmiştir ve dördüncü olarak da bütün bunların oluşmasına yol açan sebep gösterilmiştir.

Platon, Meneksenos adlı diyalogda şu sözlere yer verir: “Böyle bir düşünceyi, kadından ziyade toprağı göz önünde tutarak ileri sürmek uygun olur; çünkü, rahmine çocuk düşen, çocuk yaratan kadın, bu yolda toprağı örnek olmuyor, toprağı taklit ediyor.”¹⁰ Kadın taklitçidir ama asla toprağı örnek olan biri değildir. Örnek olmak idea'nın işiydi, yani gerçek varlığın. Tanrı, değişmeyen, hep kendisi ile aynı kalan gerçek varlığı örnek alarak maddeye şekil vermiştir. Dolayısı ile kadın örnek olamamış sadece bir taklitçi olabilmiştir. Kadının taklitçi olarak görülmesi onun kanaatin safında olduğunu gösterir, bu ise kadının bilgi ile bir işinin olmadığı anlamına gelir; “çünkü, taklit insana bilgelik kazandırmaz.”¹¹

Platon'a göre örnek bir damga benzetilebilir. Bu yüzden bu damga şekilsiz maddenin üzerine vurularak şeklini bu maddeye verir. Burada durum kokulu merhemlerde olduğuna benzerdir. İlk iş olarak koku verilecek nesnenin diğer bütün kokulardan arındırılması gereklidir. Nesnelere şekil vermek istenildiğinde de o nesnenin düz ve pürüzsüz olması istenir. Bu yüzden yatak şekilsizdir denebilir. “bu nesnenin yatak kısmı her zaman ateştenmiş, akar kısmı sudanmış gibi, toprakla havanın şekillerini aldığı oranda da topraktan ve sudanmış gibi görünür.”¹² Platon, yatağı, üzerine damga vurulacak bir nesne gibi görerek onun edilgen olduğunu ifade etmiştir. Örnek, yani damga ya da eril olan ise etkendir.

¹⁰ Platon, Meneksenos, 238 a

¹¹ Platon, Epinomis, 975 c

¹² Platon, Timaios, 51 b

İKİNCİ BÖLÜM

İDEAL DEVLET VE KADIN

2.1. Devlet Bekçisi (Yöneticisi) Olarak Filozof

Devlet adlı diyalogun birinci kitabında doğruluk üzerine bir tartışma vardır. Tartışma Tharsymakhos ile Sokrates arasında geçer. Tharsymakhos doğru olmanın her zaman kişi için zararlı olduğu iddiasındadır. Sokrates'e göre ise doğru bir yönetici hiçbir zaman kendi işine geleni gözetmez. Yönetici her yaptığını yönetilenin işine geleni gözeterek yapar. Devlet yönetmede de durum aynıdır.

İkinci kitapta da doğruluk üzerine olan bu tartışmaya devam edilir. Sokrates devlet ile birey arasında bir benzerlik kurmak ister ve şunları söyler:

“Gözleri iyi görmeyen birisi, uzaktaki bir yazıyı okurken küçük harfleri göremiyorsa aynı harflerin büyükleri var mı diye bakar, onları okuduktan sonrada küçük harflerle yazılmış olan yazının büyük harflerle yazılmış olanına benzeyip benzemediğine bakar.”¹³

Sokrates işte bu anlayışla yola çıkarak önce devlette doğruluğun yararlı olup olmadığını gösterecek, böylece devlet ile çok benzeşen bireyde de durumun aynı olduğunu ifade ederek birey için doğrulun önemine dikkat çekecektir. İşe devlet ile başlar, çünkü daha büyük olan bir şeyde doğruluk daha büyük oranda vardır.

Sokrates, yöneticinin daima yönettiğinin çıkarını düşünerek hareket etmek zorunda olduğunu ifade eder, aksi taktirde güçlüler kendileri için zararlı şeyler buyurur ve güçsüzlerde bunu yaparlarsa o zaman güçlüler kendi çıkarlarına uymayan şekilde davranmış olur, bu durum Tharsymakhos'un daha önce söylediğine ters düşer. Bu konuyla ilgili olarak Tharsymakhos, çoban örneğini vererek Sokrates'e karşı çıkar; çünkü, çobanlar sürünün çıkarlarını değil kendi çıkarlarını düşünürler.

Sokrates, yöneticinin başkalarının çıkarlarını düşünerek hareket ettiğini savunmaya devam eder; çünkü, devlet için iyi olan her şey ve devletin varlığını koruması için gerekli olan her şey birey içinde gerekli ve bireyin de yapması gerekli olan şeylerdir. Bu kabul edildiğinde yöneticinin yönettiklerinin çıkarları için çalıştığı sonucu kolaylıkla çıkartılabilir.

¹³ Platon, Devlet, 2. Kitap, 368 d

Peki insanlar neden toplum halinde yaşama ihtiyacı duymuşlardır? Sokrates, ikinci kitapta bunu şu şekilde açıklar:

“Toplum yapan, insanın tek başına, kendi kendine yetmemesi, başkalarını gerekmesidir. Öyleyse bir insan bir eksiği için, bir başkasına başvurur, başka bir eksiği için de bir başkasına. Böylece bir çok eksikler bir çok insanların bir araya toplanmasına yol açar. Hepsi yardımlaşarak bir ortaklık içinde yaşarlar. İşte bu türlü yaşamaya toplum düzeni deriz.”¹

Toplum düzeni, insanların birbirlerine olan gereksemeleri üzerine kurulunca sanatlar önem kazanır. Toplumda kimi insan çiftçi, kimisi duvarcı, kimisi ise dokumacı olacaktır. Çeşitli meslek grupları olunca bunları yapacak çeşitli insanlar olması gerektiği sonucuna varılır, çünkü kimi insan şu işe, kimi insansa bir başka işe daha yatkındır. Dolayısı ile insanlar yaratılıştan birbirlerine benzemezler. İnsanlar, bu yüzden yaratılışlarına en uygun işi yapmalıdırlar. Başka bir işle uğraşarak zaman kaybetmektense, yaratılışına uygun işi yaparsa, insanın yaptığı iş daha güzel olur.

Peki, başta bahsettiğimiz doğruluk böyle bir toplumun neresindedir? Cevap: toplum da herkesin yaratılışına uygun olan işi yapıp, başkalarının işlerine burun sokmamasıdır. Bu işlerin en önemlisi ise devlet bekçiliği, yani devlet yöneticiliğidir. Bekçiler nasıl bir yaratılıştan olmalıdır? Bekçiler, filozof yaratılışlı olmalıdır. Çünkü, bir filozof, dostu ve düşmanı bilir. Bir filozof için asıl merak, bilmek ve öğrenmektir. Böylece, yurdu koruyacak adamın, yaratılışı bakımından filozof, çevik ve güçlü olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

2.1.1. Devlet Bekçisi (Yöneticisi) Nasıl Yetiştirilmeli?

Bir bekçinin yetiştirilmesi iki yönden olur: birincisi bekçinin bedeni ile ilgili eğitimi kapsar, bu idmandır; ikincisi ise bekçinin ruhu ile ilgili eğitimidir, bu ise müzik yolu ile yapılır.

Müzik eğitimi önce başlar ve bu eğitime söz sanatları da girer. Söz sanatlarının ise ikiye ayrıldığını görürüz: gerçeğe uygun olanlar ve uydurma olanlar. Yetiştirmede bu iki tür de kullanılır. Çocuklara ilkin masal anlatılır, fakat masallar güzel ise çocuklara anlatılmalı aksi taktirde kaldırılıp atılmalıdır.

Bekçiler yiğit olmalıdır, bu yüzden onların yetiştirilmesinde, masallarda anlatılan kahramanların korkaklıkları ve Hades için anlatılan olumsuz şeyler anlatılmamalıdır. Yiğit bir insanın başına bir felaket gelirse herkesten daha kolay alışmalı buna ve ağlayıp sızlanmamalı.

¹ Platon, Devlet, 2. kitap, 369 b, c

Ağlayıp sızlanmalar kadınlara ve aşağılık erkeklere bırakılmalıdır. Görüldüğü gibi Platon, kadınları ancak aşağılık erkeklerle bir tutmuştur.

Şairler ve yazarlar, insanlar üstüne de doğru dürüst konuşmuyorlar. Masallarında eğri olan insanların mutlu, doğru yaşayan insanların ise acılar içinde mutsuz bir hayat sürdürdükleri anlatılıyor. Bütün bu çeşit sözler şairlere yasaklanmalıdır.

Bunun yanında, bekçilerin taklit etmemeleri gerektiği de önemle vurgulanır, çünkü bir insan taklit ede ede taklit ettiği şeye alışır. Bu yüzden, bir bekçi kendi işlerinin gerektirdiği yiğitlik, bilgelik, dini bütünlük dışında hiçbir şeyin taklidini yapmamalıdır.

2.1.2. Kız ve Oğlan Çocuklarının Eğitimi

Doğru eğitim, bedeni ve ruhu iyi kılmalıdır. Bunun için çocuklar küçük yaştan itibaren olabildiğince düzenli yetiştirilmelidir. En çok çalışma ise, bedende gelişmenin en fazla görüldüğü zamanda, yani ana karnında iken yaptırılmalıdır. Bu yüzden, hamile kadınlar yürüyüş yapmalıdır.

Çocuk bakıcıları kadın ya da köle olabilirler. Platon'un özgür erkekleri, çocuk bakıcısı olarak görmemesi dikkate değerdir. Bakıcılar tarafından çocuklar, hem onların ruhları, hem de bedenleri için faydalı olacağından gece gündüz olabildiğince beslenmeli ve devindirilmelidir. Küçük çocukların yaptıkları bu düzenli hareketler onların erdem yanını güçlendirir.

Gevşeklik gençleri huysuz ve sinirli yapar, baskı ise aşağılık ve toplum dışı biri haline getirir. Bu yüzden, çocukların yetiştirilmesinde orta yol tutulmalıdır. Doğru yaşam ne haz peşinden koşmak ne de acıdan kaçınmaktır. Sadece çocuklar değil hamile kadınlarda, hamilelik dönemi boyunca yoğun bir haz ve acı altında bulunmamalıdır.

Çocuk ruh yapısının oyuna gereksinimi vardır. Çocuklar bir araya gelince kendi oyunlarını kendileri bulurlar. Üç yaş ile altı yaş arası çocuklar köy tapınaklarında bir araya gelmeli, bakıcılar bu çocuklarla ilgilenmelidir. Yasa bekçileri tarafından bir yıllığına atanan (toplam sayıları on iki olmak üzere) kadınlar hem çocuklarla, hem de bakıcılarla ilgilenecektir. Bu on iki kadın ise evliliği denetleyen kadınlar tarafından seçilmelidir.

Kızlar ve oğlanlar altı yaşını doldurunca birbirlerinden ayrılmalıdırlar. Oğlanlar ve kızlar ayrı yaşayacaklardır. Oğlanlar binicilik, ok, kargı, ve sapan atma öğretmenlerine gideceklerdir. Kızlardan isteyen olursa bu eğitimlere katılabilmeli, özellikle silah kullanmayı öğrenmelidir. Kadınların bu türden eğitimlerde başarılı olamayacağı, savaşamayacağı türden ön yargılar yanlıştır ve üstesinden gelinmelidir. Bütün kızlar ve oğlanlarda bu türden eğitimlerin alınması sırasında görevli olan erkek ve kadınlar bir görev dağılımı yapmalıdır: kadınlar, çocukların oynaması ve yetişmesiyle, erkekler ise öğrenimle ilgileneceklerdir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise, kadınlar, çocukların bakım ve beslenmesi ile erkekler ise öğretimleri ile

sorumlu tutulmuşlardır, yani bilgiye dayalı eğitim erkeklere uygun görülmüştür. Nitekim Platon, Perslerin Kambyses zamanında nasıl çöktüklerini anlatırken şunları ifade eder: Kyros iyi bir önder ama ev yönetimine önem vermeyen biriymiş. Kyros seferlere çıktığında çocuklarının eğitimini kadınlara bırakmış; bu kadınlarda çocukları bolluk içinde, zengin saray kadınlarının kadınca, geleneksel Pers eğitiminden uzak, başıboş bir şekilde yetiştirmesi yüzünden bu çocuklar ilerde başa geçince imparatorluğu iyi yönetememişlerdir. Görüldüğü gibi Platon, eğitimin kadınlar tarafından yaptırılması durumunda o ülke için felaket ile sonuçlanacağını belirtmiş ve bu işlerin erkekler tarafından yapılmasını istemiştir. Platon'un bu tavrı, Timaios diyalogunda, erkeği idea, kadını ise oluş olarak değerlendirmesi ile uyum halindedir, adeta Timaios'daki tavrın gerçek yaşama yansımadır.

Kadın ve erkeğin aynı eğitimi alması gerektiğine dair sözlerine aşağıdaki gibi devam eder Platon:

“Benim yaşamda erkekler için söylenen şeyler aynen kızlar içinde öngörülüyor: yani kızları da aynı şekilde eğitmeli; ‘binicilik ve jimnastik erkeklere yakışır, kadınlara ise yakışmaz’ sözünden hiç korkmadan bunu söylüyorum. Çünkü, eski öykülerden duyduklarımın inanıyorum: Karadeniz dolaylarında Sarmat adı verilen boyun kadınları yalnız binicilik konusunda değil, ok ve başka silahlar kullanma konusunda da erkeklerle bir arada aynı eğitimi almakla yükümlü olmuşlar. Bundan başka bu konuda şöyle bir düşüncem var: ben diyorum ki, bu durumun gerçekleşmesi mümkün oluyorsa, bugün bizim bölgemizde herkesin, erkekler kadar kadınların da bütün güçleriyle eşit biçimde aynı çalışmalarını yapmaması çok aptalca bir şey. Çünkü hemen hemen her kent aynı harcama ve aynı çabayla iki katı yerine yarım varlık gösteriyor; ve kuşkusuz bunun yasa koyucunun hatası olması şaşırtıcı.”²

Trakyalılar ve daha pek çok ulusun kadınları köle gibi kullanırlar ve onlara sadece çiftçilik, sığırtmaçlık, çobanlık ve hizmetçilik yaptırırlar. Oysa, kadınlarda, Amazonlar gibi ustalıkla silah kullanabilmeliler. Kadınların lüks içinde düzensiz yaşamalarına izin verilerek, kadınlar ihmal edilerek devlet, yurttaşlarından sağlayabileceği iyiliğin yarısını görmüş olur.

Erkek ve kızların alacağı bu eğitimler için, devletten ücret alan hocalar olmalıdır. Kızlar dövüşmeyi de öğrenmelidirler. Bu savaş eğitimleri sırasında ise akli başında bir devletin yapacağı şey ayda en az bir gün sefere çıkmaktır ki, bu seferlere erkekler kadar kadınlar ve

² Platon, Yasalar, 7. Kitap, 805 a

çocuklarda katılmalıdır. Yunanlı ya da barbar olan düşmanlar saldırdığı zaman bu düşmanlara karşı savaşmayıp, kutsal yerlere koşup dua eden kadınlar, devlet için bir yüz karasıdır, çünkü Genellikle bütün kadınlarda, hastalarda ve çaresizlik içinde olanlarda adak adamak, kurban sunmak olağandır. Bu durum, Platon'a göre kadınların, bütün hayvanlar içinde en korkak yaratık olduğunu düşündürür.

2.1.2.1. Evlilik

Herkes otuz ile otuz beş yaşları arasında evlenmelidir. İnsanlar, evlilik ile ilgili yükümlülüklerini insan soyunun doğa gereği ölümsüz bir yanı olduğunu düşünerek yerine getirmelidir. İnsan soyunun ölümsüz bir yanı olduğu düşüncesi Şölen adlı diyalogda da geçmiştir. Platon, Şölen adlı diyalogunda, Aşk'ı, güzele sürekli sahip olma arzusu diye tanımlamış ve bununda ölümsüzlük isteği ile ilgili olduğunu ifade etmiştir. Fakat, çocuk yaparak ölümsüzlükten pay almayı ancak avama uygun görmüştür. Doğuştan seçkin olanlar ise delikanlı aşkı sayesinde ölümsüzlükten pay alabilirler. Delikanlı aşkına aşağıda değinilecektir.

Ölümsüzlükten pay alma arzusu, tanınmış olmak ve ölümden sonra mezarda adsız sansız yatmamaktır. İnsan, çocuklarını ve onların çocuklarını bırakarak ölümsüzlükten pay alır. Bu yüzden, bundan insanın kendini mahrum bırakması dindarlığa sığmaz. Herkes otuz ile otuz beş yaşları arasında evlenip çoluk çocuk sahibi olmalıdır. Bu yaşlara gelipte hala evlenmemiş olanlar para cezasına çarptırılmalı ve kentte gençlerin yaşlılara göstereceği saygıdan mahrum bırakılmalıdır.

Evlilik ilişkilerinde olanakların elverdiği ölçüde hata yapmamaya önem verilmelidir. Bu amaçta kız ve erkek korolar eğlenceler düzenlemeli, elverdiği ölçüde birbirlerini çıplak görebilmelidirler.

Yirmi beş yaşına gelindiğinde, evlenmek ve çocuk yapmak için birini bulmaya çalışılmalı. Otuz beşine kadar evlenilmeli. Yoksullarla evlenmekten kaçınmayıp, zenginlerle evlenmeye can atılmamalı. Böyle bir evlilik devlet için ve aileler için daha faydalıdır. Evlilik konusunda, erdem bakımından denge ve ölçü aranmalıdır.

Evlilik için en önemli kural ise şu olmalıdır: insanlar kendileri için uygun buldukları evliliği değil, kent için iyi olan evliliği tercih etmelidir. İnsan doğal olarak kendine benzer olana yönelir bu ise devlette pek çok konuda gruplaşmalara yol açar. Oysa, devlette karakterce atak ve çekingen olanlar bir şarap kabındaki şarap gibi karıştırılmalıdır. Bu karıştırma ise en çok çocuk yapmak söz konusu olduğunda kullanılmalıdır.

Nişan konusuna gelince, erkeğe kadına nazaran daha ayrıcalıklı davranılır: “Nişan, birinci sırada babanın, ikinci olarak dedenin, üçüncü olarak da aynı babadan erkek kardeşlerin yetkisinde olsun; bunlardan hiçbiri yoksa, ana tarafından aynı sıralama geçerli olsun;

görülmemiş bir durum söz konusu olursa, vasilerle birlikte en yakın akrabalar söz sahibi olsun.”³ Görüldüğü üzere, yetki konusunda erkek, kadının yanında önceliğe sahiptir.

Gelin ve damat kente olabildiğince güzel çocuklar vermek için uğraşmalıdır. Görev alma yaşları ise kadında erkekte olduğundan daha geç bir yaştır. Bu yaş kadınlarda kırk, erkeklerde ise otuzdur. Askerlikte ise ters bir durum vardır: askerlik süresi erkeklerde yirmiden altmışa kadar, kadınlarda ise çocuk sahibi olduktan sonra, ellidir. Görüldüğü üzere evlilik konusunda kadına erkekten düşük bir yaş, askerlikte yine düşük bir yaş, görev almada ise daha yüksek bir yaş uygun görülmüştür. Erkekler otuz yaşında görev alabilecek durumda görülüyorken kadınlarda bu yaş kırktır.

2.1.3. Gençlerin Eğitiminde Müzik ve Jimnastik

Melodi üç şeyin karışımıdır: söz, makam ve ritim. Söz, düzenli sözler ve masallar üzerine Bölüm 2.1.1 de söylenenlere uymalıdır. Makam ve ritim ise sözlere uymalıdır. Hüzünlü sözler ve içki sofrasına uyan makamlar yasaklanmalı, kullanılacak olan makam yiğit bir adamın davranışına uyan bir makam olmalıdır. Ritim’e gelince, hem yiğit hem de ölçülü bir hayata uygun ritimler tercih edilmelidir. Az önce makamlar için söylendiği gibi ritim de sözlere uymalı yoksa sözler ritme değil.

İnsanın söyleyişi, insanın iyi ya da kötü olmasına bağlıdır. İnsanın anlatmak istediği her şey o insanın iyi ya da kötü olmasına bağlıdır. Dolayısı ile söz insanın iyi veya kötü olmasına bağlanınca makam ve ritim’in yerinde oluşu da söze bağlı olunca bütün bunlar, hepsi birden insanın iyi veya kötü oluşuna bağlı hale gelirler.

Resim ve benzeri sanatlarda da aynı durum gözlenir. Mimarlık ve dokumacılıkta, hatta canlıların ve bitkilerin tabiatlarında da aynı şeyi görebiliriz. Ritimsizlik ve ahenksizlik çirkinliktir ve bu çirkinlik insanın özündeki ve sözündeki çirkinlik ile kardeşir.

Bekçiler yetiştirilirken iyi ve doğru ile beraber bunların karşıtları da öğretilmeli, bunun içinde iyi bir müzik eğitimi verilmelidir. Müzik eğitimi gören kimse, düzenli insanları sevecek, düzensiz insanları ise sevmeyecektir. Kısaca, müziğin insanı götüreceği yer güzellik sevgisidir denebilir.

Beden eğitimi ile ilgili olarak da, beden iyi olması insanın içini iyi etmez, fakat insanın içinin iyi olması bedenini iyi edebilir ancak. Beden eğitimi savaşa hazırlanmak için kullanılmalı. En iyi beden eğitimi müzik eğitiminin eşi olarak görülmüştür.

İnsan sadece bedenini ya da sadece ruhunu geliştirmeyi düşünmemeli. Her ikisini de geliştirmeye çalışmalıdır. Sadece beden eğitimine önem verenler çok sert ve katı olurlar, sadece

³ Platon, Yasalar, 6. Kitap, 774 e

müzik eğitimi alanlar ise gereğinden fazla gevşek olurlar. Bu yüzden, her iki eğitim de gerektiği kadar alınmalıdır.

“Tanrı, insanlara müzikle jimnastiği ne sadece kafasını, ne de sadece bedenini eğitmek için değil, onlarda coşkunu bir yürekle bilim sevgisi olsun diye vermiş olacak. İstemiş ki, insanın içindeki bu iki güç, iki tel gibi bir gerilip, bir gevşetilerek düzenlenebilsin.”⁴

2.2. Filozof Kral

Devlette kimler yöneten kimler yönetilen olacaktır? Devlette yönetenler yaşlı, yönetilenler ise gençler olmalıdır. Bekçiler hem toplum, hem de kendileri için en iyi olanı yapmalıdırlar. Devlette kişilerin tek tek mutluluğu değil devletin genel mutluluğu gözetilmelidir. Platon devlet yöneticisinin ve diğer sanatlarla ilgilenen insanların doğuştan yetenekli olduğunu aşağıdaki sözlerle çok iyi ifade eder. Kimlerin önder, kimlerin köle olacağını alın yazgısı olduğunu görürüz bu sözlerde. Bekçi adaylarına şu şekilde seslenir Platon:

“bu toplumun birer parçası olan sizler, diyeceğim, birbirinizin kardeşisiniz. Ama, sizi yaratan Tanrı, aranızdan önder olarak yarattıklarının mayasına altın katmıştır. Onlar bunun için baş tacı olurlar. Yardımcı olarak yarattıklarının mayasına gümüş, çiftçiler ve öbür işçilerin mayasına da demir ve tunç katmıştır. Aramızda bir hamur birliği olduğuna göre sizden doğan çocuklar da herhalde size benzeyeceklerdir. Ama arada bir, altından gümüş, gümüşten de altın olduğu olabilir. Bunun için Tanrı, her şeyden önce önderlere, doğan çocuklara iyi bekçilik etmelerini, içlerine bu madenlerden hangilerinin katılmış olduğunu dikkatle araştırmalarını buyurmuştur. Kendi çocukları tunçla, ya da demirle katışık doğmuşlarsa hiç acımayıp hamurlarına uygun işlere koyacak onları; çiftçi ya da işçi yapacak. Çiftçi ya da işçi çocukları arasından mayaları altın ve gümüşle katışık doğanlar olursa, onları gözetecek, kimini önderliğe, kimini bekçiliğe yükseltecek; çünkü mayasında demir, ya da tunç katışık olanların önderlik edeceği gün şehrin yok olacağını tanrı buyurmuştur.”⁵

⁴ Platon, Devlet, 3. Kitap, 411 e

⁵ Platon, Devlet, 3. Kitap, 415 a,b,c

Platon'un yaratılışları gereği kimi insanların çiftçi, kimi insanların ise bekçi (yönetici) olabileceği üzerinde durmuş olmasına daha sonra da değineceğiz. Platon yaratılıştan üstün kimseleri Daimon'lu kimseler olarak tanımlar.

Devlet bekçisinin filozof olması gerektiğinin söylenmesi Platon'un ideal devletinin bilgi ile olan ilişkisini açığa vurmaktadır. İdeal devlet, yani tabiata uygun kurulmuş olan devlet, akıllı ve bilgece kararlarını kendini yöneten küçük bir topluluğun bilgisine borçludur ve Platon'a göre bilgelik olarak görülebilecek bilgi de budur.

Platon, devleti yönetmek için gerekli bilgiye filozofun sahip olduğunu söyler. Erdem adına ne varsa devleti ayakta tutmak için vardır, çünkü Platon, devleti, kişinin varlığı, ihtiyaçları ve mutluluğu için yegane araç olarak görür. Böylece devlet için uygun olan doğrular, kişilerin kendi hayatlarında uygulaması gerekli olan kurallara, yasalara döndüştür.

Devlet yürekli ve yiğit olmasını belli bir parçasına borçludur. Kanun koyucu, eğitim yoluyla, neden korkulup neden korkulmayacağını aşılamıştır insanlara. Bu azınlığın işi, aşılana bu değeri her yerde, her zaman korumaktır. Yiğit olmak da budur. Kanunlar savaşçıların içine işlesin, neden korkup neden korkmayacakları konusunda sarsılmaz bir inançları olsun.

Geriye doğruluk ve ölçü kalır. Ölçü, isteklerimize ve tutkularımıza vurduğumuz bir çeşit dizgindir. Halk deyimlerinde buna şu şekillerde rastlanabilir: kendini tutma, kendine hakim olma. Kendine hakim olan kendinin kölesi olmuş olur. Bu deyim şu şekilde anlamalıdır; bir insanın içinde iki yan vardır: biri iyi, diğeri kötü. İyi yan kötü yana hüküm ederse kendine hakimdir. Aksi taktirde kendinin kölesidir.

Bireyden devlete geçecek olur isek, şunu görürüz; iyi yaradılışla, iyi bir eğitimi birleştirmiş, akıl yardımı ile ölçülü bir yaşam süren küçük bir azınlık yönetici olmalıdır; çoğunluğun kötü tutkuları, bu azınlığın, yani aklın buyruğuna girmelidir.

Zevklerine ve tutkularına hakim bir devlete ölçülü denilir. Ölçü, yiğitlik ve bilgelik gibi değildir. O toplumun yalnızca bir kesiminde bulunmaz. Yiğitlik ve bilgelik toplumun yalnızca bir kesiminde bulunup bütün toplumu yiğit ve bilge yapmasına rağmen baştaki yöneticinin ölçülü olması bütün yurttaşları da ölçülü yapar. Bütün yurttaşlar arasında tam bir düzen kurar. Bu öyle bir uyumadır ki orada kimin başa geçeceği bellidir. İster tek insanın içinde olsun, ister toplumda olsun.

Sonuç olarak iyi yaratılışlı, iyi eğitilmiş küçük bir azınlık(filozof) akıllı yönetim sayesinde diğer herkesi de ölçülü yaparak yönetir. "yöneten ve yönetilen, kumanda yetkisinin akılda olduğunda anlaşılabilir mi, insan artık ona karşı gelmez."⁶

⁶ Platon, Devlet, 4. Kitap, 442 d

2.3. Devlet Bekçisi (Yöneticisi) Olarak Kadın

Kadınlar da erkekler ile aynı yaratılışta ve aynı eğitimi almış olarak görülebilir mi? Kadınlara erkek arasındaki ayrılık sadece kadının doğurması ve erkeğinde tohum salması olduğu için bu onların aynı işleri yapmasına ters bir durum oluşturmaz. Nitekim, devlet yönetiminde sadece kadınlara özgü işler yoktur. Aslında her erkek, her işte kadından üstündür ama yine de, bir çok işlerde kadınlar bazı erkekleri aşarlar. Kısaca, devletin yönetiminde kadının kadın, erkeğin de erkek olduğu için daha iyi yapacağı bir iş yoktur. Kadın da erkek gibi bütün işleri görebilir ama asla hiçbir işte erkek gibi olamaz.

Bekçilik konusunda da kadının yaratılışı (bu yaratılış erkekte güçlü kadında zayıf olsa da) devlet bekçiliğine uygundur. Bu yüzden, yaratılışları devlet bekçiliğine uygun kadınlar, bu yaratılışta erkeklere eş yapılmalı. Bunlar devlet bekçiliğini birlikte yapmalı. Bekçi kadınlar, bekçi erkeklerle aynı devlet işlerini yaparlar, fakat cinslerinin zayıflığı görülerek onlara daha kolay işler verilmelidir.

Bekçilerin karıları hepsinin arasında ortak olmalı, bu arada bunların çocukları da ortak olmalı, baba oğlunu, oğul da babasını bilmemelidir. Evlilikler de kontrol edilmeli, rastgele cinsel ilişki olmamalıdır. Üreme olayı kontrol altına alınmalı ve olabildiğince iyi cinsler bir araya getirilmelidir. Cinslerin en iyilerinin en fazla, en kötülerinin ise en az çiftleştirilmesi gerekir; bu yüzden, evlenecekler, kurnazca tertiplenmiş kurallara göre seçilmeli böylece cinsleri iyi olmadığı için seçilmeyen mutsuz insanlar devlet adamlarına küsemeler, ancak kaderlerine küsmüş olurlar. Platon'un, cinslerin kurnazca birleştirilmesi kuralına Timaios adlı diyalogunda da değindiğini görürüz.

Bir devlet için bölünme en büyük kötülüktür, en büyük iyilik ise bütün kalmadır. Dolayısıyla, bekçiler arasındaki kadın ve çocuk ortaklığı bütün yurttaşları birbirine bağladığından devlet için en büyük iyiliktir.

Eğitim ve bekçilik konularında kadınlar ve erkekler ortaktır. Kadınlar da erkekler gibi barışta ve savaşta devleti koruyacaklardır. Bunu yapmakla onlar doğanın cinsel kanunlarına karşı gelmiş olmazlar, aksine doğaya uygun bir işbirliğine girmiş olurlar.

Platon'un ideal devletinde filozoflar kral olmadıkça; bir başka ifade ile, aynı insanda devlet gücü ile akıl gücü birleşmedikçe devletin başı dertten kurtulmaz. Doğa kimi insanı filozof ve devlet adamı olarak, kimilerini ise düşünmeden söyleneni yapacak şekilde yaratmıştır. Platon, devleti yönetecek kimsenin filozof olmasını akla, bilgiye verdiği ve bunun devlet yönetiminde temel alınmasını istediği için kralın filozof olmasını istemiştir. Devletin kararları mutlak olmalı bu yüzden de gerçek varlığın bilgisine sahip olan filozof, devleti yönetmelidir. Yine Platon'a göre bekçiler filozof olmalıdır, dolayısı ile kadınlarda bekçi olabileceğine göre bu durum, kadınlarda filozof olabileceği anlamına gelir. Oysa, Theaitetos'da, Sokrates sadece erkekleri

ruhsal manada doğurtabildiğini söylemişti. Yani kadınları varlığın gerçek bilgisine ulaşamaz olarak görmüştü. Buna benzer bir şeye Timaios'ta da rastlarız. Platon, evren biliminde dışıl ögenin yerini bilgisi olmayan oluş, madde; eril ögenin yerini ise gerçek varlık, idea, bilgisi olan ile bir tutmuştur. Bilgisi olmayan dışıl öge, gerçek varlığa ulaşamaz olan kadın nasıl olmuştaki daha sonra filozof olarak görülebilmıştır? Bu çelişki tezin son kısmında tartışılacaktır.

2.4. İdeal Devlet ve Bilgi

Filozof, bilgeliğin bütününi ister. Bilimlerden hoşlanmayan biri için filozof denilemez. Filozoflar doğruyu görmesini severler. O halde şöyle bir ayrıma gitmek doğru olacaktır: Bir yana sanat meraklıları, iş adamları; diğer tarafa ise filozoflar. Bu ilk gruptakiler güzelliğin belirdiği her şeye hayrandırlar, fakat güzelliğin kendini sevmeye yanaşmazlar. Güzelliğin kendini görebilenler çok azdır.

Sadece güzelliğin belirdiği şeyleri sevenler bir rüya içindedirler. Rüya ise bir şeyin kendini görmek değil benzerini görmektir. Güzelliğin kendini görenler rüya içinde yaşamazlar, onlar gerçek içinde yaşarlar. Bilgi, rüya içinde olmayan, bilen adamın düşüncesine yaraşır. Rüya içinde ki adamın düşüncesi için ancak bir sanıdır denebilir.

Varolan şeyler bilinebilir, varolmayan bir şey ise bilinemez. Hem var diyebileceğimiz, hem de yok diyebileceğimiz şeyler ise varlıkla, yokluk arasındadırlar. Bilgi varlığa, bilgisizlik yokluğa bağlıdır. Bu yüzden varlıkla, yokluk arası için sanıdır denebilir. Sanı bilgi ile bilgisizliğin ortasıdır. Sanının konusu bilimin konusundan farklıdır. Bilim varlığa bağlıdır, bilimin konusu varlığın ne olduğunu bilmektir. Sanın konusu varlık ile yokluk arasındadır. Bu varlık ile yokluk arası konular ise insanların üzerinde anlaşımadıkları konuları içerir. Güzeli şeylerin kendileri bile bir bakıma çirkin görünebilir. Yarım görünen şey yarım da olabilir iki misede. Büyük, küçük, ağır, hafif denen şeylerde yerine göre farklılıklar gösterir. Platon, bunları çocukların yarası vuran hadım oyununa benzetir:

“hani sorarlar: kim vurdu, neyle vurdu, neyi vurdu diye. Vurduğu kuş, kuş değildir, attığı taşa taş değildir, kendi de adam değildir! Onun gibi, bunlar da iki yana çekilir. Tam olarak her biri ne vardır, ne yoktur; ne kendisidir, ne öteki, ne de hiç biri.”¹

¹ Platon, Devlet, 5. Kitap, 479 c

Bu tür şeyler bilimle değil, sanıyla ilgilidir. Bu yüzden, bir sürü doğru şeylere bakıp doğruluğun kendisini göremeyenlerin bu şeyler üzerine sanıları vardır. Kendi ile aynı kalan öz varlıkları izleyenler ise bilgiye ulaşır.

Peki, devletin başına gelmesi gereken insanlar bunlardan hangileri olacaktır? Hiç değişmeyen varlığa varabilen insanlar mı, yoksa bir sürü değişken şeyler içinde kaybolanlar mı? Platon'a göre devletin başına değişmeyen varlığın özüne varabilenler geçmelidir.

Sadece sanı ile yetinen insanlar, ressamalara benzetilebilir, çünkü ressamlar öz gerçeğe bakmazlar. Bunlar iyinin ve doğrunun kanunlarını bilmezler, bu yüzden asla devlet yönetmek için uygun değildirler.

Filozoflar ise varlığı bütünü ile severler ve bilime sıkı sıkıya bağlıdırlar. İstekleri bilimlere çevrilmiş olan ise sadece ruhun zevkini arar, beden zevklerini bir yana bırakır; bu yüzden, filozoflarda hiçbir aşağılık taraf yoktur, onlar devlet yönetimi için en uygun insanlardır. Eğer bir kez, gerçek bir filozof, bir devletin başına gelecek olursa ideal devlet ancak o zaman kurulmuş olur.

Gerçek varlığın seyrine dalmış bir filozof, seyrettiği değişmez düzenli varlıkların, aklın yasalarına uyduklarını görür ve böylece onlara benzemek için elinden gelen her şeyi yapar ve olabileceği kadar düzenli ve tanrısal olur. Tanrısal bir yönü olan bu filozofların çizdiği yoldan gitmeyen bir devlet asla mutlu bir devlet olamaz.

Peki filozoflar bu yolu nasıl çizerler?

“devleti ve insan huylarını, üstüne resim yapılacak bir bez gibi ele alacaklar, önce bu bezi temizleyecekler; bu da kolay bir iş değildir. Bugünkü kanun koyuculara benzemeyerek, filozoflar ister bir tek insanı, ister bütün bir devleti ele aldıkları zaman, kanunları çizmeden önce, insanın da, devletin de temiz olmasını isterler, temiz değilse, kendileri temizlerler...

Sonra, durmadan bir modele, bir resme bakarak eserlerini tamamlamaya çalışırlar. Bir yandan doğruluğun, güzelliğin, ölçünün ve diğer değerlerin özüne, bir yandan da, bunlardan insanlar için çıkarttıkları taslağa bakarlar. İnsan renklerini, sanatlarına göre ezer, birbirine karıştırır ve Homeros'un insanlarda rastlayıp da, tanrısal dediği örneği, hep göz önünde tutarlar...

Yaptıklarından kah bir çizgi siler, kah onlara bir çizgi ekler, uğraşır, didinirler; ta ki çizdikleri insan tabiatları tanrılara, görünebileceği kadar hoş görünsün.”²

² Platon, Devlet, 6. Kitap, 501 a, b, c

Platon bütün bu söylenenlerden dolayı en iyi bekçileri filozoflar olarak görür. Bekçiler en yüksek bilgiye, yani iyinin bilgisine ulaşmalıdırlar. İdeal devletin bu bilgiye ulaşmış olan bir bekçisi olmalıdır. Bilinen şeyler bilinme özelliğini iyiden alırlar.

İyi ideası kavranan dünyanın sınırlarındadır. Bir insanın onu görebilmesi için, bu dünya da iyi ve güzel ne varsa hepsinin ondan gelmiş olduğunu anlamış olması gerekir. Bir insan ancak bu iyi ideasını gördükten sonra bilgece davranabilir. İyi ideasını görmüş insanların dünyevi işleri ele almaya istekli olmamaları bu yüzden pek şaşılacak bir şey değildir. Fakat, iyiyi seyretmiş insanların kendi hallerine de bırakılmamaları gereklidir.

Devlet seçkin yurttaşlar yetiştirmeye uğraşacaksa eğer, bunun tek sebebi onların devlet düzenini sağlamlaştırmaya yardım etmeleri için olmalıdır. Bu yüzden devlet, filozofları, devlet işleri ile felsefeyi uzlaştırmaları için yetiştirmelidir. Bundan dolayı, iyinin ideasını seyreden bu insanlar, mağara mitosunu örneğinde olduğu gibi, mağaranın dışını görmüş olan insanlar, tekrar mağaraya dönüp devlet düzeni için çaba sarf etmelidirler. Böylece oluşturulacak olan ideal devlet ise bir filozof için en uygun bir yaşam yeri olacaktır ve kendilerinden sonra gelecek filozof yaratılışı insanların eğitimi için çok uygun koşullar ancak böyle bir devlette hayat bulabilecektir. Filozoflar, bugünkü devlette başta onların aksine bunu sadece bir görev duygusu ile yaparlar.

2.4.1. Devlet Adamının İlimi: Dialektika

Platon'a göre felsefe, ruhu karanlıktan aydınlığa çevirme işidir. Peki, hangi bilimin böyle bir gücü vardır? Daha önce bazı bilimlerden bahsedilmişti müzik, jimnastik vb. Bu bilimler, uyum ve düzen aşılarlar insana, sayı ve hesap bilgisi de aranan bilimlerden değildir. Aranan asıl bilim dialektika'dır.

Duyulara çarpan nesnelere bazıları insanı düşünmeye itmez. Duyular onların ne olduğunu anlamaya yeterlidir. Bazıları ise incelenmek ister, çünkü duyular yetersiz kalır. Düşünceyi gerektirmeyen nesnelere, insanda aynı zamanda iki karşıt durum uyandırmayan nesnelere.

Platon bunu şöyle bir örnekle açıklamaya çalışır; üç parmak, her biri bir parmak olarak görünür. Böyle bir duyu insanı düşünmeye zorlamaz, fakat parmakları büyüklük, küçüklük bakımından ele alırsak, göz, buna yeterince kesin bir karar veremez. Göz, büyüklüğü, küçüklüğü ayırmadan, birbirine karışmış olarak görür. Bu karışıklığı düşünce çözer. Düşünce, gözün aksine, büyüklüğü ve küçüklüğü birbirinden ayrı olarak görür. Büyüklüğün ve küçüklüğün ne olduğunu arama düşüncesi buradan çıkar, tıpkı kavranan ile görünenin ayırt edilmesinde olduğu gibi.

Duyu, tekliği olduğu gibi gördüğünde varlığın özüne ulaşılamaz. Ama, teklikte bir çelişki olur da, okluk gibi görünürse, bir yargıca başvurmalıdır. İşte, bu tekliği kavrama çabası ruhu varlığın özü ile karşı karşıya getirir. Tekliği görmede bu durum söz konusudur. Aynı Şey hem tek, hem de çok olarak görülebilir. Bu bütün sayılar içinde geçerli bir durumdur. Geometri ve astronomi de bunlar arasındadır. Bu bilimler ruhun gözünü açar.

Devlet yönetiminde ve yasalarda kullanılacak asıl bilim ise dialektika'dır. İnsan bu bilim ile duyulara başvurmadan sadece düşünce yolu ile sadece aklı kullanarak iynin özüne varabilir. Dialektik, her Şeyin özünü metotla kavrar. Diğer bilimler, gerçek varlığın bir yönü ile ilgilenebilirler, varlığı bütün aydınlığı içinde göremezler, varsayımlarla hareket ederler ve varsayımlarını kanıtlayamadıkları için onlara dokunamazlar. Dialektika metodu, ilkenin kendisine yükselir. Ruhun gözünü diğer bilimleri de kullanarak görünen dünyadan kavranan dünyaya yöneltir.

Böylece bilgi, Şu bölümlere ayrılabilir: bilme, çıkarma, inanma ve varsayma. Bunlardan ilk iki bölüm kavrama, son iki bölüm ise sanma olarak sınıflandırılabilir. Sanı ile ilgili olan bilimlerin devlet yönetmek ii uygun olmadığı ifade edilmişti. Dialektika, bilimlerin doruğudur ve devlet yönetmek için aday olan insanların dialektika eğitiminden geçirilmeleri gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AŞK

3.1. Cesaret ve Erdem Kaynağı Olarak Aşk

Hesiodos'a göre başlangıçta kaos vardır. Kaos, hiçbir şekil almamış uçsuz bucaksız boşluğu ifade eder. Kaos'tan Gaia (Yer) çıkar. Daha sonra ise, sevginin temeli olan, bütün varlıkları birbirine doğru çeken, birleştiren, Eros (Aşk) doğar. Parmenides de evrenin meydana gelişini şu şekilde anlatır: “bütün tanrılar içinde Aşk'ı doğurdu ilk onun basireti.”³

Aşk (Eros), Kartylos diyalogunda şu şekilde açıklanır:

“Bu ad eski Attika dilinin ışığında görülürse daha iyi anlaşılır; sevinin (eros), kahramanların doğumuna vergi sevi adından, biçimi ufak bir değişikliğe uğrayarak ürediğini görürsün. İşte böyle tanımlıyor kahramanları, ya da kahramanların bilgin, görkemli, aytaç, iyi eytişimci, soru sormakta (erotan), konuşmakta (eirein) usta, yetkin olduklarını... Söylediğimiz gibi, Attika dilinde kahramanlar usta, aytaç ve sorgucu olduklarından, kahraman soyu bir çeşit aytaç ve sofist oluyor.”⁴

Aşk (Eros) sözcüğünün kök olarak (Erotan) sözcüğünden, yani “soru sormak” anlamına gelen sözcükten geldiğinin Platon tarafından iddia edilmesi ise Aşk ile bilgi arasında Platon'un kurmuş olduğu ilişkiyi gösterir. Nitekim, tanrılar ile ölümlüler arasında yaşanan aşk ile meydana gelmiş olan kahramanlar, soru sormadaki yeteneklerinden dolayı iyi bir eytişimcidirler. Tanrılarla insanlar arasındaki sevgiden meydana gelen kahramanlara ait sevgi Aşk'tır. Platon, ileride açıklanacak olan Göksel Aşk ile Popüler Aşk ayrımını burada da yapmış görünüyor. Kahramanlara ait olan sevi, Göksel Aştır. Eytışim ile Aşk arasında kurulan bu ilişki ileride tekrar ele alınacaktır.

Görüldüğü gibi Aşk en eski tanrılardan biridir, aynı zamanda en büyük nimetlerin kaynağıdır da. Bu yüzden, insan ilk gençliğinden itibaren erdemli bir aşğa sahip olmalıdır. Seven bir insan çirkin bir davranışta bulunacak olursa, herhangi biri tarafından değil sevgilisi tarafından görülmekten çok daha fazla korkar. Sevenin sevdiği içinde bu geçerlidir. Sevenler utanılacak bir şeyler yaptıklarında birbirlerinin yüzüne bakmaktan utanırlar. Bu yüzden

³ Platon, Şölen, 178 b

⁴ Platon, Kratylos, 398 d

aşıklardan oluşan bir site ya da ordu kurulabilseydi, bunlar çirkin olan her şeyi bırakırlar ve güzel bir site oluşturlardı. Savaş konusunda ise, bu aşıklar omuz omuza savaşıacakları için bütün dünyayı dize getirebilirlerdi.

Aşk, insanlara tanrısal bir yiğitlik ilham eder ve onu doğuştan cesurlara eşit kılar. Bir başkası için ölmek yalnızca aşıkların yapabileceği bir şeydir, hem de, sadece erkeklerin değil kadınların da yapabileceği bir şeydir bu. Pelias kızı Alkestis güzel bir örnektir buna. Alkestis, Kral Admetos'un karısıydı. Appollon, Admetos'a bir teklif götürür ve der ki: ecelin geldiği zaman annen ya da baban senin yerine ölmeyi kabul ederlerse sen ölümden kurtulacaksın. Ecel günü gelip çattığında, annesi ve babası kral yerine ölmeyi kabul etmezler ama onu çok seven karısı ölmeyi kabul eder. Kocasını uğruna ölmeyi göze alan bu kadını ise tanrılar tekrar yeryüzüne çıkartıp kocasına bağışlarlar.

Thetis'in oğlu Akhilleus ile Patroklos arasında da böyle bir aşk hikayesi vardır. Thetis, Akhilleus'a, Hektor'u öldürürse kendisinin de öleceğini, öldürmez ise evine dönerek uzun yıllar yaşayacağını söyler. Oysa, Akhilleus annesini dinlemedi ve aşığı Patroklos'un yardımına koştu ve onun intikamını almayı ve onun için ölmeyi göze alarak onunla benzer bir şekilde ölmeyi tercih etti. Bu yüzden tanrılar, Akhilleus'u, aşığına verdiği değerden dolayı onurlandırmışlardır.

3.2. Göksel ve Popüler Aphrodite

Aşk olmadan Aphrodite olmaz ve iki Aphrodite vardır, dolayısı ile iki Aşk vardır. Bunlardan eski olanı anasızdır, Gök'ün kızıdır, o Uranus kızı göksel tanrıçadır. Genç olanı ise, Zeus ile Dione'nin kızıdır; adı ise, Pandemos'tur (pan: bütün, demos:halk), yani popüler tanrıça. Bu yüzden, bunlardan biri popüler aşk diğeri ise göksel aşk olarak anılmalıdır. Her aşk övgüye layık değildir, sadece iyiyi sevmeye yönelen aşk övgüye layıktır.

Popüler Aşk tam anlamıyla avamcadır, sıradan insanların aşkı böyledir. Bu tür aşk delikanlıları olduğu kadar kadınları da hedef alır. Sevdiklerinin ruhundan çok vücutları ile ilgilenip akılsızlara yönelir. Popüler Aşk kökeni itibari ile hem dişilikten, hem de erillikten pay almıştır. Göksel Aşk ise, dışı elemanın yabancısıdır, sadece erillikten pay alır. Bundan dolayı, esinini bu aşktan alan insanlar erkek cinse yönelirler, doğası itibari ile akıllı olan cinsi severler.

Bu aşk ile hareket edenler oğlan çocukları akılları işlemeye başladığı yaştan önce, yani sakalları bitmezden önce sevmezler. Onların niyetleri akılsız bir gencin saflığından yararlanıp başka aşklar peşinden koşmak değildir. Oysa, Popüler Aşk'a hizmet edenler böyle değildirler. Aşkın itibarını zedeleyenler, bir aşığa boyun eğmenin utanılacak bir şey olduğunu düşündüren popüler aşk ile hareket edenlerdir.

Barbarların olduğu yerlerde aşıkların isteğine boyun eğmeğe iyi gözle bakılmaz. Böyle düşüncülerinin sebebi delikanlıları sözle ikna etmenin zorluklarını ortadan kaldırmaktır, çünkü

barbarlar doğru dürüst konuşmasını bilmezler. Barbarlardaki yönetim tiranlık olduğu için delikanlı aşkı onlarda ayıp sayılır. Bu aşk, yöneticilerinin işine gelmez, çünkü onlar uyruklarının yüksek düşüncelere ulaşmasını istemezler.

Aşk, kendi başına ne güzeldir ne de çirkin. Kötü bir insana kötü niyet ile aşık olmak kötüdür. Oysa, iyi bir insana iyi niyet ile aşık olmak iyidir. Kötü insan, ruhtan çok bedeni seven avamdan aşıktır. Değerli birini, sahip olduğu yüksek niteliklerinden dolayı seven biri ise bütün ömrünce sadık kalır, çünkü hiç değişmeyen biri ile karşılaşmıştır.

Sevilenin kendini aşığına teslim etmesi sadece tek bir durumda hoş görülmelidir ki, bu da erdem yolunda köleliktir. İnsan başka birinin hizmetine girer iken, hizmetine girdiği kişi sayesinde daha yüksek bir bilgi ve erdeme ulaşabileceğini düşünüyorsa bu gönüllü kölelikte hiçbir kötü yan yoktur. Bu yüzden bilgi ve erdem aşkına bağlı kural ile delikanlı aşkına bağlı kural tek bir kural olarak birleştirilebilir. Bu, sevilenin, aşığına boyun eğmesinin hoş karşılanabileceği tek durumdur ve sadece bu durumda olanlar için aldanmış olsalar bile kullanılacak bir şey yoktur. Örnek olarak, para kazanmak için zengin olduğu birine kul köle olan birisi bu kimsenin aslında zengin olmadığını öğrendiği zaman aldanmış olur. Oysa, sevilen biri, aşığının çok nitelikli biri olduğunu düşünerek onun sayesinde daha erdemli olacağını düşünerek ona kul köle olmuş ve daha sonra aşığının aslında hiçte erdemli biri olmadığını fark etmişse bu aldanma onurlu bir aldanmadır. Erdem için olmak şartı ile başkasının kölesi olmak güzel bir şeydir ve bu aşk Göksel Aphrodite'ye bağlı aşktır. Göksel Aşk güzeldir ve hem bireyler, hem de site için değerlidir. Göksel Aşk, aşıktan ve sevgilisinden erdemli olmalarını talep eder.

3.2.1. Tıp ve Müzikte Aşk Fenomenleri

İki aşk arasında yapılan bu ayırım yalnız delikanlı aşkına tabii olanların ruhları ile ilgili bir şey değildir. Bedenlerin doğası da bu iki çeşit aşkı içermektedir. Bedende hastalık ve sağlık vardır. Bir şey kendine benzemeyen şeyleri sever ve ister; bu yüzden, sağlıklı kısma ait sevgi ile sağlıklı olmayan hastalıklı kısma ait sevgi birbirinden farklıdır. Dolayısı ile, aşık olmaya değer insanlara aşık olmamız gerektiği gibi, bedenlerimizde iyi ve sağlıklı olan şeyleri koruyup geliştirmek zorunludur. Bedenlerimizde sağlıklı ve iyi olan şeyin korunup geliştirilmesi ise tıbbın görevidir; bu yüzden, bir hekim, aralarında nefretin hüküm sürdüğü beden elemanları arasında dostluk ve sevgi inşa edebilecek bilgi ve beceride olmalıdır.

“bir sevginin yerine başka bir sevgiyi koymayı mümkün kılan değişiklikleri yapabilen ve içinde sevginin henüz var olmadığı, ama varolacak olduğu bedenlerde, onu var etmesini; ya da var olduğu zaman,

onu oradan çıkarıp atmasını bilen insan hiç şüphesiz işini iyi biliyor demektir.”⁵

Hekimin bu görevine Timaios'ta da değinir Platon ve der ki;

“vücudun kuruluşuna giren dört öge vardır: toprak, ateş, su ve hava. Bu öğeler tabiata aykırı olarak çok veya az olurlarsa, kendilerine ait yerlerden kendilerine ait olmayan yabancı yerlere geçerlerse, ateşle öteki öğeler çeşit çeşit olduğundan, bunlardan biri kendine uygun olmayan türü alırsa, yahut da buna benzer bir kaza olursa işte karışıklıklar, hastalıklar o zaman baş gösterir.”⁶

Bu iki örneğimizden şöyle bir sonuç çıkarırsak pek yanılmış olmayız: sağlık, bu dört ögenin doğaya uygun, bir düzen içerisinde, ölçülü beraberliğidir. Aşk da, aynı şekilde, bir düzen, ölçülü bir beraberliktir.

Tıp için bu söylenenler beden eğitimi, tarım ve müzik içinde geçerlidir. Herakleitos, başarılı bir şekilde olmasa da bu aynı durumu ifade etmiştir: “birlik, kendi kendisi ile zıtlaşarak oluşturur kendini, tıpkı yayın ve Lyra'nın harmonisi gibi”⁷ Platon'a göre, harmoninin bir zıtlık olduğu ya da birbirine zıt elemanlardan oluştuğu iddiası saçmadır. Herakleitos, başlangıçta tiz ile pes arasında bir zıtlık olduğu halde giderek birbirleri ile uyuştuklarını ve harmoniyi oluşturduklarını söylemek istemiş olabilir. Tiz ile pes birbirine zıt olmayı sürdürselerdi harmoni olmazdı, çünkü Platon'a göre harmoni bir uyumdur. Hekimlik gibi müzik de, bu elemanlar arasında karşılıklı sevgi ve birlik yaratarak bunlar arasında uyum oluşturur.

Kendisinde aşk fenomenleri (yani birbirine zıt olan elemanlar) fark edilebilen, fakat Göksel ve Popüler Aşk'ın görülmediği harmoni ve ritim, insanların kullanımına sunulmak, yani mesela beste yapılmak istenirse bu işi meslek edinmiş bir ustaya ihtiyaç duyulur. Buradan da tekrar şu sonuca varılabilir: kul köle olacaksan, iyi ahlaklı kimseye ol, böylece onun gibi değilsen bile onunla aynı niteliklere sahip olabilirsin. İşte gerçek aşk bu aşktır. Diğer ise avami aşktır. Müzikte, hekimlikte ve diğer her şey de her iki cins aşk da mevcuttur.

Yılın mevsimleri içinde yine bu iki cins aşk geçerlidir. Ölçsüzlükle beraber giden aşk yılın mevsimlerini etkisi altına alacak olursa her şeyi bozar, felaketlere ve salgın hastalıklara yol açar. Bu konularla uğraşan bilim ise astronomi'dir. Bununla beraber bütün kurban törenlerinin ve kehanet işlerinin amacı, aşkın sağlığını korumak ve bu sağlın devamını sağlamaktır. Her türlü

⁵ Platon, Şölen, 186 d

⁶ Platon, Timaios, 82 a

⁷ Herakleitos, fragman, alındığı yer: Platon, Şölen, 187 a

dine aykırılık, düzenli sevgiye, yani göksel aşka değer verecek yerde, yersel aşka değer vermekten doğar. Kahinlikten beklenen şey sevenlere göz kulak olmaktır, çünkü tanrılarla insanlar arasındaki dostluğun kurucusu kahinliktir. Tanrılara saygı ve dindarlıkla ilgili aşk fenomenlerini yalnızca bir kahin bilebilir.

Görüldüğü üzere aşk evrene yaygın bir kudrettir. İnsanlar ya da tanrılar arasında iyi işler yapan biri bu kuvveti elinde bulunduruyor demektir. Aşk bize toplum halinde yaşama yeteneğini hatta tanrılarla dostluk kurmamızı sağlamaktadır.

3.3. Androgynos

İnsanların eskiden, şimdiki gibi erkek ve dişi olarak iki cinsiyetli olmadığı söylenir. Bu iki cinsin yanında bunlardan pay alan üçüncü bir cinsiyet daha vardır. Bu cins Androgynos'dur. Bu cins aynı zamanda hem erkek hem dişidir. Dört elli ve dört ayaklı olan bu insanların boyunlarının üzerinde tek kafada, birbirine ters yönde, iki yüz ve dört kulak bulunur. Peki, neden dolayı bu insanlar üç cinsiyetli idiler? çünkü, erkek cins aslen güneşli, dişi cins aslen yerli, bu ikisinden de pay alan cins ise aslen ayıldır. Şekillerinin ve yol alışlarının dairesel olması, onların soylarına çekmiş olmalarındandır. Platon, Timaios adlı eserinde Gök'ün daire şeklinde yaratıldığını ifade eder. Bu iki cinsiyetli yaratığın daire şeklinde olmasına sebep olarak onların soylarına benziyor olmasının gösterilmesi onların göksel oluşuna bir atıf olarak değerlendirilebilir. Aynı şekilde Gök'ün hareketi de daireseldir.

Üçüncü cins yaratıkların soylarına çekmiş olmaları onların çok güçlü ve kibirli olmalarını da açıklar. Bu insanlar, kibirleri yüzünden tanrılara saldırmışlar ve bunun sonucunda da Zeus tarafından ikiye bölünmüşlerdir. Bu yaratık ikiye bölündükten sonra onun her bir parçası diğerini özlemeye ve diğerine kavuşmaya çabalamaya başlamıştır. İkiye bölündükten sonra bunlar birbirleri ile rasgele birleşmeye başladılar. Bu rasgele sarılmalar ile bazen erkek ve kadın, bazen de iki erkek bir araya geliyor ve üreme organlarını arkalarında taşıdıkları için toprağı dölleyerek ya da topraktan döllenenek çocuk yapabiliyorlardı. Zeus, bunlara acıdı ve cinsel organlarını önlerine aldı böylece erkek organın, dişi organın içine girerek döl vermesini, yani üremelerini sağlamış oldu. Zeus'un bundan amacı eğer bir erkek bir kadınla birleşirse bir çocukları olacak ve nesillerini devam ettirebileceklerdi. İki erkek birbiri ile birleşirse, bir doyuma ulaşacaklar ve rahatlayarak hayatlarının başka ihtiyaçlarını sağlamaya çalışacaklardı. Platon, Yasalar adlı eserinde, burada Zeus'un kabul gördüğü eş cinselliği toplum için zararlı ve tabiata aykırı görerek yasak eder ve bu konuda suçlu olarak Girtililerin çıkarmış olduğu Ganymedes öyküsünü gösterir. Bu öykü hakkında Şefik Can, Klasik Yunan Mitolojisi adlı eserinde şunları ifade eder:

“Her güzel varlığın yaratıcısı olan Zeus, yalnız kadınların güzelliğine vurgun değildi. O, güzel olan her şeye, hatta delikanlılara bile gönlünü kolayca kaptırıyordu.

Zeus bir gün yeryüzünde olağanüstü güzelliğe malik bir delikanlı gördü. Ganymedes adını taşıyan bu delikanlı o kadar güzel, o kadar hoş bir delikanlı idi ki, Zeus onun cazibesinden kendini kurtaramadı. Fanilerin arasında görüp en çok beğendiği ve sevdiği bu genci daima yanında bulundurabilmek için yeryüzünden kapıp, Olympos’a çıkarmayı düşündü.

Bir akşam Ganymedes, İda Dağının yamaçlarında sürüsünü otlatıyor ve bir kayanın üzerine oturmuş kaval çalıyordu. Kocaman bir kartal şekline giren Zeus, Olympos’un tepesinden aşağı doğru süzüldü ve Ganymedes’in arkasından geldi. Ansızın üzerine çullandı ve onu kaptığı gibi doğru tanrıların dağına uçurdu. Bu genç çoban orada süt ve peynir yerine Ambrosia ve Nektar ile beslendi. Bu suretle güzel yüzü, hoş endamıyla tanrıların gözünü okşamak için ebedi gençliğini muhafaza etti.”⁸

Platon’a göre, Giritliler, çıkarmış oldukları bu öykü ile tanrıların eşcinselliği onayladıkları yanlış fikrini insanların kafasına sokmuşlardır. Oysa, Platon Şölen’de bu öyküden pek rahatsız görünmemektedir. Platon’un, farklı iki eserinde bu öyküye olan tutumundaki değişiklik ileride tartışılacaktır.

Biz her birimiz, üçüncü cinsin bir tamamlayıcısı, bir parçasıyız. Doğal olarak, bu parçalardan biri diğerini arıyor. Androgynos denen bu iki cinsin karması yaratığın bir parçasını oluşturan bir kısım erkekler, kadınları severler; bir kısım kadınlar ise erkekleri severler. Buna karşılık bir kadının kesilmiş parçası olan kadınlar ise, erkeklere yüz vermezler, bunlar kadın sevicilerdir; bir erkeğin kesilmiş bir parçası olan erkek ise erkeklerden hoşlanır. En iyi delikanlılar bunlardır, çünkü en çok erkeklik onlarda vardır. Yalnız bu tür delikanlılar yetişkin olunca, siyaset ile uğraşarak gerçek birer erkek olduklarını gösterirler.

Platon’un burada eşcinsel delikanlıyı en iyi siyasetçi adayı olarak göstermesi ise onun göksel aşk ifadesi ile tamamen uygunluk içindedir. Göksel aşk eril olan, dişil olan ögeden bir şey almamış Aşk idi ve biz, Göksel olanın, iyi ve kötünün bilgisi olduğunu biliyoruz. Ve biz yine biliyoruz ki, iyi bir devlet adamı iyi ve kötünün gerçek bilgisine sahip olmalıdır. Bu durumda, bu bilgiye sahip olma yetisini kendinde en fazla barındıran eşcinsel erkek, en iyi siyaseti yapacak olan insan olarak da görülür, buna rağmen Platon, Yasalar adlı diyalogunda eşcinselliği yasaklayacak ve eşcinselliği doğal görmediğini ifade edecektir.

⁸ Klasik Yunan Mitolojisi, Şefik Can, sayfa 36

3.4. Daimon Olarak Aşk

Aşk ne güzel ne de iyidir. Güzel ve iyi olmayanda çirkin ve kötü olmak zorunda değildir her zaman. Bilgin olmayan da her zaman cahil değildir. Bilgiyle bilgisizlik arasındaki orta yer ise doğru kaniya sahip olmaktır. Doğru kanı bilgi değildir, çünkü nedenini açıklayamayız; bilgisizlikte değildir, çünkü rasgele de olsa gerçeğe ulaşılmıştır. Platon, en iyi devlet adamı olarak gördüğü Perikles'in doğru kaniya sahip olduğunu ifade eder. Periklesin doğru kaniya sahipliği tanrısalıdır.

Aşk, ne ölümlü ne ölümsüz bir şeydir, o bir daimon'dur. Bu daimon, insanlarla tanrılar arasında aracılık yapar ve insanlarla tanrılar arasında bulunduğundan, ara boşluğun doldurulmasına hizmet eder ve böylece bütün'ün kendi kendisine bağlı kalmasını sağlar. Bütün kehanet sanatı bu daimon'dan gelir. Bu işlerde bilgili bir insan, daimonlu bir varlıktır. Sanat ve zanaat gibi bir alanda bilgili bir insan ise ancak bir işçi olarak görülür.

Hiçbir tanrı bilgi ile uğraşmaz, bilgin olmayı istemez, çünkü zaten öyledir. Cahillerde felsefe yapmazlar. Cahil, ne güzel, ne iyi, ne de bilgilidir ama öyle olduğunu sanır. Bu yüzden, felsefe yapanlar ne bilgililer, ne bilgisizler olduğu için onlar bu ikisinin arası olanlardır. Dolayısı ile Aşk bir filozoftur. Çünkü, o bilgin ve çareler dolu bir baba ile cahil ve çaresizlik içinde bir anadan doğmuştur.

Aşk güzelin sevgisidir, güzel ise iyidir. O halde, Aşk, iyiyi sevmek ve ona sahip olmak arzusu olarak ifade edilebilir. İyiyi sahip olmak ise insanları mutlu eder. Mutluluk nihai amaçtır. Herkes mutlu olmak ister. Fakat bu istek, bu aşk bütün insanlarda var mıdır? Hepsi de, her zaman, iyi olana sahip olmak ister mi? Görünüşte böyledir, çünkü belli bir sevgi tipini diğerlerinden ayırıp ona bir isim verilmiş ve bu ad bütünün adı olmuştur, o da Aşktır. İyi olanı, mutluluğu hedef alan her türlü arzu aşk olarak değerlendirilebilir. Fakat, insanlar, Aşkı sadece iki insan arasında yaşanan, duygusal bir şey olarak bilirler; oysa ki, Aşk'ın tanımı az önce belirtildiği gibi çok daha geniştir. Bu yüzden, aşık olmak insanın kendi öbür yarısına kavuşmaya çalışmasıdır demek eksiktir. Sevilen şey iyi değilse ne yarımın, ne bütünün aşkı, aşk değildir. Çünkü, insanlar iyi olandan başka hiçbir şeyi sevmezler. Aşk iyi olana her zaman sahip olmak arzusudur.

Aşk hem beden, hem ruh bakımından güzellik içinde bir doğurmadır. Bütün insanlar bedence ve ruhça doğurgandırlar. Belli bir yaşa geldiğimizde doğamız doğurmak arzusu duyar, ama çirkinlik içinde doğuramaz, bunu ancak güzellik içinde yapabilir. Erkekle kadının birleşmesi bir doğurmadır. Doğurgan varlık güzele yaklaştığında bir sevinç duyar ve bu hazla genişler ve doğurur, nesil üretir. Buna karşılık çirkinliğe yaklaştığında kasvetli bir hal alır, daralır, kendi içine kapanır. Bu nedendir ki, doğurgan varlık, şiddetle güzelliğe doğru atılır, çünkü bu güzelliğe

sahip olan, doğumun büyük sancularından kurtulmuş demektir. Bu yüzden gerçekte aşk için, güzel içinde doğurmak ve nesil üretmek aşkıdır denilebilir. Ölümlü bir varlık için ölümsüzlük nesil üretmede yatar. Bu yüzden aşk aynı zamanda ölümsüzlüğün aşkıdır.

Bu arzunun sebebi ne olabilir? Ölümlü doğa elinden geldiğince varlığını payidar kılmak, ölümsüz olmak ister. Bunu neslini üreterek, yani arkasında yerini alacak bir varlık bırakarak yapabilir. Her canlı varlığın çocukluğundan ihtiyarlığına kadar aynı kaldığı söylenir. Oysa bu yanlıştır. İnsan, bedeninde bazı kayıplara uğrarken, bir yandan da sürekli olarak kendini yeniler. Bu onun ruhu için de doğrudur. Karakterler, kanılar, arzular, hazlar, kederler, korkular; bunların hiçbiri, hiçbir zaman, hiçbirimizde aynı kalmazlar; bunların kimisi doğarken, kimisi de ölür. Unutmak, bilginin içimizden çıkıp gitmesidir; öğrenmek ise gidenin yerine yeni bir anı yaratarak bilgiyi muhafaza etmektir. Böylece o hep aynı kalıyormuş gibi görünür. Her ölümlü varlık kendini bu şekilde muhafaza eder, tanrısal varlık gibi her zaman kendinin aynı kalarak değil. Ölümlü varlık bu muhafazayı, artık ihtiyarlamış olanın yerine, gidenin eski haline benzeyen bir varlık koyarak yapar. Böylece, ölümlü, kendini ölümsüzlüğe katar, hem kendi bedeninde hem de başka her şeyde. Bu yüzden her canlı varlığın yavrusuna olan düşkünlüğü şaşırtıcı olmamalıdır, bu sevgi ölümsüzlüğün araçlarıdır.

Bunun böyle olduğunu daha iyi anlamak için ebedi bir üne kavuşmak arzusunun insanları ne garip hallere düşürdüğüne bir bakılabilir. Gösterdikleri yiğitliğin, yaşatılacak ölümsüz bir anısının kalacağına inanmasalardı, Alkestis ve Akhilleus yaptıkları kahramanlıkları yapmazlardı. Bütün insanlar, daha çok, yiğitliklerini ölümsüzleştirmek için yaparlar bunu. Üstün niteliklere sahip oldukları ölçüde daha iyi başarılılar bu işi, çünkü onların sevdiği şey ölümsüzlüktür.

Bedensel üreme gücüne sahip olanlar tercihen kadınlara yönelirler: onların sevme tarzı, çocuk yaparak (kendi kanılarına göre) kendilerine ölümsüzlük sağlamak, kendi anılarını payidar kılmak ve bütün gelecek zamanlar için mutluluk elde etmektir. Bununla birlikte, bir de ruhsal üretme gücüne sahip olanlar vardır. Ruhun üretmesi, doğurması gereken şeylere yöneliktir. Peki, nedir ruhun üretmesi, doğurması gereken şey? Düşünce ve diğer her türlü form mükemmelliği. Bütün şair ve meslek sahipleri arasında icatçı adı verilenler, bunu üretirler ya da doğururlar. Ama düşüncenin en yüce en güzel olanı sitelere ve yönetilen her şeye düzen veren düşüncedir: buna da basiret ve adalet denir. Bu insanlardan biri, içinde tanrısal bir yan olduğu için gençliğinden beri ruh üretkenliğine sahipse eğer, olgunluk çağına geldiğinde çocuk yapmak döl vermek arzusu duyar ve her yerde, içinde doğurabileceği güzellik aramaya koyulur, çünkü hiçbir zaman çirkinlik içinde doğurmak istemez. Sevgisi, çirkin bedenlere değil, güzel bedenlere doğru gider ve o, bu şekilde üretken olabilir. Hele, güzel bir bedende, soylu bir ruha rastlarsa, bütün sevgisini bu iki güzelliğe verir: konuşmaya başlar, ona iyi insanın yükümlülüklerini ve uğraşlarını anlatır, onu erdemli kılmaya çalışır. Ruhsal üretme gücüne sahip insan, güzellikle olan teması, sürekli onunla düşüp kalkması sayesinde, uzun zamandan beri içinde taşıdığı şeyi doğurur. Yanında

olsun ya da olmasın, düşüncesi hep o güzel varlık üzerinde toplanır ve onunla birlikte, bu doğurduğu şeyi besler. Bu suretle, birlikte çocuk sahibi olmaktan çok daha içten bir kaynaşma ve daha sağlam bir sevgi inşa edebilir. Onların birliğinden, daha güzel ve ölümsüzlüğü daha kesin çocuklar doğar.

İnsanın, gençliğinden itibaren güzel bedenler aramaya başlaması gerekir. O, ilkin tek bir bedeni sevecek, böylece güzel söylemler doğuracaktır. Ama zamanla anlayacaktır ki herhangi bir bedendeki güzellik başka bir bedendeki güzellikle kardeştir, dolayısı ile, şekilde güzellik arayan bir kimse için, bütün bedenlerde bulunan güzelliği tek ve aynı güzellik olarak görmemek kadar saçma bir şey olamaz. Bunu bir kere anladı mı, o, artık bütün güzel bedenlere aşık olmaya başlar ve onun tek bir bedene duyduğu şiddetli aşk gevşer: bunu önemsemez olur, daha sonra ise ruh güzelliğini beden güzelliğinden daha güzel saymaya başlar. Öyle ki, bedence hiçbir çekiciliği olmadığı halde, ruhu güzel olan biri pekala onun sevgisini kazanabilir, böylece gençlerin daha iyi yetişmelerini sağlayacak söylemler doğurmaya başlar ve zorunlu olarak, güzelliği eylemlerde, yasalarda görmeye yönelir ve onun daima kendi kendisinin benzeri olduğunu keşfeder ve dolayısı ile, beden güzelliğinin hiç de önemsenmesi gereken bir şey olmadığı hükmüne varır. Bundan sonra, insan davranışlarından bilimlere yönelerek, bunların güzelliğini görmeye çalışır; bundan böyle, bir delikanlının, bir yetişkinin veya tek bir davranışın güzelliğine bağlı kalmayı bırakır ve kendisini aşağılatan bu kölelikten kurtulur. Gözlerini güzelin okyanusuna çevirip, onu temaşaya koyulduğu gibi, güzel söylemler üretmeye başlar ve giderek, nihayet, gözlerini tek bir bilime, güzelliğin bilimine çevirir.

Aşk yolunda yoğrulmuş, bu noktaya kadar getirilen insan, güzel şeyleri, art arda gelişleri ve doğru sıralanışları içinde temaşa ettikten sonra, aşkın en yüksek mertebesine ulaşır ve birdenbire doğası itibariyle harikulade bir güzellikle karşılaşır. İşte, onun o ona kadar harcadığı çabaların amacı bu güzelliştir. Bu, her şeyden önce, ezeli ve ebedi bir güzelliştir, ne doğar, ne ölür, ne artar, ne eksilir; ne de bazı kimseler için güzel, başka bazı kimseler içinse çirkindir. Ve bu güzellik, ona ne bir yüz, bir el ya da bedene ait bir parça, ne de bir söylem ya da bir bilgi olarak görünür; herhangi bir dış şeyde, mesela bir canlı varlıkta, yerde, gökte ya da herhangi başka bir yerde bulunan bir şeyde değildir o. Bu güzellik ona kendiliğinde ve kendisinde görülür; formunun biricikliği dolayısı ile kendi kendisiyle ilişkili olarak tezahür eder ve bütün diğer güzel olan şeyler bu güzelliğe katılırlar. Ama bu katılma öyledir ki, başka gerçekliklerin doğuşu ya da yok oluşu onda ne bir artış, ne de bir azalış meydana getirir; onun üzerinde hiçbir etki meydana getirmez. Bu dünyada varolan şeyden hareketle, doğru anlaşılın delikanlı aşkı sayesinde yükselinip bu güzellik fark edilmeye başlandığı zaman, artık amaca yaklaşılmış demektir. Çünkü, aşkın doğru yolundan yürümek ya da bir başkası tarafından yönetilmek, bu dünyanın güzelliklerinden yola çıkarak işte o güzelliğe doğru ilerlemektir.

Yaşanmaya değer biricik an, insanın, güzelliğın kendisini temaşa ettiğı andır. Güzelin kendisini, sade, saf, katıksız güzeli, kendi olduğı gibi görebilen, tanrısal güzelliğı kendi olduğı gibi, formunun biricikliğı içinde temaşa edebilen bir insan neler duyar acaba? Gözlerini yukarıya çevirmiş, bu güzelliğı temaşa eden, bunun için gerekli imkanlara sahip bulunan, onunla birlik halinde yaşayan bir insanın hayatı sıradan bir hayat olamaz. O insan, ancak o zaman, yani güzelliğı, onu görünür kılan organı vasıtasıyla gördüğü zaman artık erdemın taklitlerini değil, kendisini doğurabilir.

3.5. Sapıtma Olarak Aşk

Aşk, bir sapıtma, kendinden geçmedir aynı zamanda. “bütün iyilikler bize muhakkak bir tanrı vergisi olan sapıtmanın aracılığı ile gelir.”⁹ Eskilerin kullandığı Mania, yani sapıtma sözcüğü hakkında Platon şunları ifade eder:

“Eskiler mania’yı çirkin ve ayıp bir şey anlamında kullanmadılar. Böyle olsaydı, sanatların en güzeline, geleceğı öğreten sanata, o kelime ile ilgili olarak manike derler miydi? Ona bu adı verdiler, çünkü mania’nın, bir tanrı vergisi olarak, gerçekten güzel bir şey olduğunu kabul ediyorlardı. Şimdikiler, bu kelimenin içine bir t sokuşturarak, mantike sözünü vücuda getirdiler. Halbuki sapıtma halinde olmayan insanların kuşlardan veya başka şeylerden faydalanarak geleceğı bilmek istedikleri zaman başvurdukları sanata, eskiler –düşünce yardımıyla insan kanaatına “oiesis” akıl “nous” ve bilgi “historia” sağladığı için –oio-no-bistike demişlerdi. Şimdikiler buna, kelimeye heybet vermek için o’yu uzatarak, oionistike (kuşlarla fala bakma sanatı) diyorlar. Yetkinlik ve vakarlık bakımından bilicilik kuşlarla fala bakma sanatına ve birincinin adı ve konusu ikincinin adı ve konusuna ne kadar üstünse, eskilerin dediğine bakılırsa, tanrı vergisi olan sapıtma da güzelliğinden ötürü insanın kendinden gelen bilgeliğe o kadar üstündür.”¹⁰

Platon, bazı kimselerin, geçmişte işlenmiş suçlarını cezalandırmak maksadıyla başlarına geldiğini düşündükleri belalardan, yine bu bazı kimselerde kendini gösteren bir sapıtmanın ve

⁹ Platon, Phaidros, 244 a

¹⁰ Platon, Phaidros, 244 d, c

törenlerin sayesinde kurtulabildiklerini söyler. Bu şekilde gizemlere erme, günahlardan arınma ve sapıtma yolu ile insanlar şifa bulabilmişlerdir.

Sapıtmanın bir başka çeşidi de Musa'lardan gelir. Bu sapıtma, lirik ve başka tür şiirlerde bir çok şeyi anlatarak eğitime katkıda bulunur. Musalardan gelen sapıtmayı içinde barındıran birinin yazdığı şiir yanında bu sapıtmayı yaşamayanın yazdığı şiir diğerine göre heyecansızdır. Aşk denilen bu sapıtmayı tanrılar, aşığı ve sevgilisini mutlu etmek için vermişlerdir.

3.6. Ruhun Tabiatı, Atlar ve Arabacı Alegorisi

Ruhun kanatlı atlar ve arabacıya benzeyen bir kuvvet olduğu hayal edilebilir. Tanrıların atları ve arabaları hep iyidirler, iyi soydandırlar. Oysa, diğer varlıklarınkiler genelde aynı soydan olmayıp farklı soylardandırlar.

Arabacı bir çift atı idare eder. Bu atlardan birisi güzel ve üstün bir soydandır ve diğerine karşıttır. Her ruh, bütün evreni devreder. Bu ruh, kanatlı iken göklerde dolaşır, evreni idare eder. Kanatlarını kaybedince ise bir şeye tutununcaya değin havada savrulur. Ruh bir yere tutunduktan sonra topraktan bir vücudu olur. Bu şekilde, bir ruh ve vücuttan oluşan varlık, 'canlı' adını alır.

Peki, ruh kanatlarını neden kaybeder? Bedenle ilgili şeyler içinde tanrıktan en çok pay almış olan kanattır. İyi şeyler ruhun kanatlarını besler, onları güçlendirir; çirkinlik ve kötülük ise kanatları mahveder. Dengeli olan tanrıların arabalarının idaresi de kolaydır; oysa ki, tanrıların artlarından gelenlerin atlarının soyları bozuk olduğu için sorun çıkarırlar ve arabayı dünyaya doğru sürüklerler. Ölümsüz ruhlar göğün en yüksek noktasından dışarı çıkarak gök kubbenin tepesinde dururlar. Burada devir hareketi yaparak, kubbenin dışındaki gerçekleri temaşa ederler.

Ruhu idare eden aklın görebileceği gerçek orada gök kubbenin dışındadır. Ruh burada gerçeğin temaşası ile beslenir, bilgiyi görür ama gördüğü olgu halindeki bilgi değildir, gerçek, kesin bilgidir.

Tanrıların dışındaki ruhlar tanrıların ardından gitmek isterler, fakat atlarının aksiliği yüzünden gök kubbenin dışında devir halindeyken gerçeklere az bir süre bakabilirler. Arabacılarının beceriksizliği yüzünden bir çok ruh fena bir hale düşerler. Gerçekleri yeterince temaşa edememiş olan bu ruhlar artık kanaatle beslenmeye çalışırlar. Ruh, hakikat ovasını bulmaya çalışır, çünkü bu ovadaki çayırılıktan beslenir ve bu besin ruha hafifliğini veren besindir.

Ruhların, gerçeklerin ne kadarını temaşa etmiş olup olmadıklarına göre dünyaya gelişlerini belirleyen bir Adrasteia kanunu vardır. Gerçekleri yeterince temaşa edemediği için ağırlaşır yeryüzüne düşen ruhlar arasında gerçeklerin en fazlasını görmüş olan ruhlar bir filozofun ya da Musaların ve aşkın dostu olabilecek olan bir insan olarak doğar. Bu bakımdan ikinci sırada

bulunan ruh ise kanunu sayan bir savaşçı ya da bir komutan kral olacaktır. Üçüncü olarak bir devlet adamı ya da bir idareciyi sayabiliriz. Dördüncü sıra da bir idmanca, beşinci sırada bir bilici, altıncı sırada bir şair, yedinci olarak da bir sanat ustası ya da bir çiftçi, sekizinci sırada bir bilgici, dokuzuncu olarak ise bir tiran olarak doğacaktır.

Dünyaya bu şekilde gelen insanlardan doğruluk ile hareket edenlerin hayatı iyiye, eğrilik ile hareket edenlerin hayatı ise kötüye gider. Ruhlar geldikleri yere onbin yıldan önce dönemezler. Bir ruh, bir filozofun ya da delikanlıları filozofça bir aşkla sevmiş bir adamın ruhu değil ise bu zamandan önce yeniden kanatlanamaz. Bu türden ruhlar bin yıllık devirlerinin üçüncüsünde, bu devirlerin her birinde de doğru bir hayat sürmüş olmak şartı ile yeniden kanatlanarak üçüncü bin yılın sonunda yeniden tanrılara dönerler. Diğer ruhlar ise yargılanırlar ve yargılarının sonunda kimisi cezasını çekmek üzere yeraltı zindanlarına gider, kimisi de göğün kendine uygun bir katmanında yükselir ve orada yeryüzünde iken yaşadığı hayata uygun bir hayat yaşar. Bin yıl dolduktan sonra ise, hem yeraltına inenler hem de göğe çıkanlar kura çekerek ikinci varlıklarını seçebilmek için geri gelirler. Bu sırada bir insan ruhu bir hayvan vücuduna bir hayvan ruhu ise vakti ile insan olmak koşulu ile bir insan bedenine girebilir. Bir hayvan ruhu insan bedenine girebilmek için daha önce insan olmak zorundadır, çünkü insan olabilmek için algıların çokluğunu ve çeşitliliğini düşünce ile bire indiren idea'yı anlamak gereklidir. Hakikat nedir asla görmemiş bir ruh asla insan olamaz.

Sadece filozof düşüncesi kanatlıdır. O, tanrı için önemli olan şeyleri anımsama ile takip eder. Anımsamadan faydalanan ve en üstün gizemlere eren insan zamanı gelince yetkinleşebilecektir. Fakat, tam da bu yüzden, günlük hayattaki şeylerden uzaklaşmış olana halk deli der. Oysa, filozof bir tanrının peşinde kendinden geçmiştir sadece.

Bir insan yeryüzündeki güzelliği görerek gerçek güzelliği hatırladığı zaman ruhunun kanatları yeniden çıkmaya başlar. Dünyaya ait işleri ihmal ettiğinden onun sapıtmış olduğu düşünülür. Bu yüzden, böyle kendinden geçerek delikanlıları seven adama aşk delisi derler. Fakat, pek az ruhta kubbenin üstünde gördüklerini hatırlama yeteneği vardır. Bu yeteneği olan insanlarda, yeryüzünde bir zamanlar görmüş oldukları şeylerin taklidini görünce kendilerinden geçip coşarlar.

Gerçek güzellik diğer güzellikler arasında parıldar ve görme, duyuların en keskinidir, “fakat görme hiçbir zaman akli göremez. Akıldan da güzelliğinki kadar aydın bir imge elde edebilseydik, o bizde tasarlanması bile imkansız ne aşklar yaratırdı”¹¹ der Platon. Gizemlere ereli oldukça zaman geçmiş olan bir insan bu dünyadaki güzelliği gördüğünde ondan hemen gerçek güzelliğe yükselmez. Bu yüzden bu tür insanlar yeryüzündeki güzelliğe saygı ile yaklaşmazlar, kendilerini onların hazlarına kaptırmak isterler.

¹¹ Platon, Phaidros, 250 d

Gizemlere henüz ermiş ya da bir zamanlar gerçekleri uzunca temaşa etmiş insanlarsa, güzel bir yüzde gerçek güzelliğin başarılı bir taklidini görünce kendinden geçer ve bu güzele tanrılara gösterdiği türden bir saygı gösterir. Karşısındaki güzellik, kanatlarına canlılık verir. Bir delikanlının güzelliğine bakıldığında bu güzellikten bir çok zerrecik koparak güzele bakana doğru gelmeye başlar. Ruh bu zerreciklerle canlanınca acısı diner ve mutluluk duymaya başlar, acıları, sızıları azalır ve hazların en tatlısına dalar. Sevgilisine köle olmaya hazırdır. Sevgilisinin yanı başında uyumak ister.

Her yetişkin erkek, delikanlılar arasından birini kendine seçmeli ve onu gözünde tanrılaştırmalı. O kişi, eğer Zeus'un takipçilerinden biri ise sevecekleri kimsede Zeus ruhu bulunmalı. Aradıklarına benzer bir delikanlı ile tanıştılar mı, bu delikanlıyı takip ettikleri tanrıya benzetmek için ellerinden geleni yapar ve kendileri de eğer yeterince olgunlaşmış hissetmiyorlarsa gerekli hazırlıklara başlarlar ve kendilerini yetiştirirler. Tanrılarının hangi tanrı olduğunu bulmaya çalışırlar ve sonunda anımsama yolu ile onu bulurlar. Bu gelişmeye sevgililerinin sebep olduğunu düşünürler böylece onlara karşı daha çok sevgi duymaya başlarlar.

Hera'nın takipçileri ise kral yaratılışlı birini ararlar ve bulduklarında Zeus'un takipçileri gibi davranırlar sevgililerine. Bütün bu tanrıların ardından gidenler sevgililerini baskı altına alırlar, onu düşünüş bakımından mümkün ölçüde tanrıya benzemeye çalışırlar. Aşık sapıtmasının sevgili üzerindeki güzel etkisi böyledir.

Daha önce ruhta üç kısım ayırt edilmişti. İlk iki kısım iyi ata, üçüncü kısım ise arabacıya benzetilmişti. Bu atlardan biri iyi diğeri ise kötü idi. Bunlardan iyi olan at, alımlı, boynu dik, kır renkli, ölçülü ve edeplidir, doğru kanaate dosttur. Diğer at ise kalın boyunlu, yassı suratlı, yağız renkli, çakır gözlüdür. Arabacı aşık olunacak birini görüp de içinde bir sıcaklık yayılmaya başladığı zaman iyi olan edebini bozmaz, fakat yağız renkli at sevgilinin üzerine atlamaya çalışır, diğer ata ve arabacıya zorluk çıkartır ve kendine ve diğerlerine aşk hazzından tattırmak ister. İyi at ve arabacı ilkin direnirler, fakat daha sonra çektikleri sıkıntı bitmeyince kötü atın istediğini kabul ederler.

Delikanlının güzelliğine bakarken arabacı bir zamanlar görmüş olduğu gerçek güzelliği hatırlar, böylece arabacının içini güzele karşı duymaya başladığı bir saygı kaplar ve arabacı sarsılarak devrilir, bu sırada dizginleri o kadar kuvvetli çeker ki diğer atlarda onunla birlikte yere uzanırlar. Bu devrilmeden bir süre geçip olay unutulunca yağız at tekrar delikanlıyı, diğerlerine zorla hatırlatır, fakat yağız at yine aynı son ile karşılaşır. Bir çok defa bu böyle devam ettikten sonra sonunda yağız at sakinleşir ve böylece arabacının iyi düşünülmüş kararlarına uyar; ancak bundan sonradır ki aşkın ruhu sevgilinin ardından saygı ile gider.

Sevgili kendine bu derece yoğun ilgi gösteren aşığına tabii bir dostluk duyar. Dostluk hakkında, bu çalışmanın ilerleyen kısımlarında daha ayrıntılı bilgi verilecektir. Özellikle Lysis adlı diyalog üzerinde durulacak. Sevgili, aşğının yanında kalıp, onun sohbetinden zevk aldı mı,

aşığın iyi kalpliliği karşısında hayrete düşer ve diğer dostlarının kendisine verdikleri sevgi, aşığından aldığı sevgi ve dostluğun yanında hiç kalır. Ve bir zaman sonra ona temas etti mi, Zeus'un, Ganymedes'e tutulduğu zamanlar istek dediği o akış aşığa doğru gelmeye başlar, onun içine girer, onu doldurduktan sonra artanı dışarı dökülür. Bu akış daha sonra gözlerden geri dönerek güzel çocuğun kanatlarının çıkacağı yere canlılık verir, sevgilinin ruhunu da aşkla doldurur.

Aşık ile sevgilisi bir arada yattıklarında, aşık rica edecek olursa sevgili onun gönlünü almaya hazırdır, fakat aşığın arabacısı ve iyi atı buna karşı koyarlar. Ruhun iyi kısmı ağır basarda bunlar kendilerini düzenli yaşamaya ve bilgeliklerini arttırmaya yönlendirebilirlerse ruhun kötü kısmı köleleşir ve böylece iyi olan at tam bir özgürlük kazanmış olur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PLATON'UN KADINA BAKIŞINDAKİ ÇELİŞKİ HAKKINDA

4.1. Tartışmaya Giriş

Platon'un kadına bakışındaki farklılık üzerine olan incelemede aşk kuramı üzerinden çalışmak uygun görülmüştür. Peki neden? Aşk, ortada olan bir haldir, yani iyiye duyulan bir arzu olarak aşk, kötü ve bilgisizin tecrübe edeceği bir şey değildir. Fakat, mutlak anlamda iyi ve bilginin tecrübe edeceği bir şey de değildir, ancak bu ikisi arasında olanların tecrübe edebileceği bir şeydir. Gerçek Aşk ise delikanlı aşkıdır. Kadınla erkek arasında yaşanmayacak bir şeydir gerçek Aşk. Çünkü, Sokrates sadece erkekleri doğurabileceğini ifade eder. Erkekler eğitimle, dünyaya gelmeden önce kazanmış olduğu bilgiyi, hatırlama yolu ile tekrar kazanabilir. Kadında bu yetenek yoktur. Kadın, dünyaya gelen insanlar arasında hayatlarını iyi yaşamayıp, kötülükle geçirenlerin, dünyaya tekrar gelmesi ile oluşmuş bir varlıktır. Aşağıda daha ayrıntılı ifade olunacağı üzere; kadın, Platon'un evrenbiliminde oluş, yani madde tarafında, bilgisi olmayan tarafta; erkek ise idea, gerçek varlık, bilgisine ulaşılabildiği tarafta görülmüştür.

Bu incelemede, Platon'un, özellikle şu dört diyalogu ele alındı: bunlar, başta Şölen olmak üzere, Phaidros, Philebos ve Lysis'dir. Bunlardan sadece Şölen tamamı ile Aşk üzerine bir diyalogdur. Phaidros, temelde nutuk üzerine bir diyalogdur ama ayrıca Aşk üzerine çok detaylı bir bölüme de sahiptir. Philebos'da iyi ve kötü hazlar tartışılır, Lysis ise dostluk üzerine bir diyalogdur. Haz ve dostluk konusu Aşk kuramından ayrı düşünülmemelidir. Platon, Şölen adlı diyalogunda Aşk tanrıçası olarak gösterdiği Aphrodite'i, Philebos'da haz tanrıçası olarak gösterir. Yine, Lysis adlı diyalogunda, Platon, tartışmaya şu şekilde başlar; "bir adam başkasını severse, hangisi öbürünün dostudur? Seven mi sevilenin dostudur, sevilen mi sevenin?"¹², burada da aşk ile dostluk arasında Platon'un kurduğu ilişki görülmektedir. Phaidros'ta ise, seven bir aşığın itinasıyla donatıldığını gören sevgilinin, bu aşığa doğal bir dostluk duyacağı söylenir. Bunlardan başka, Aşk kuramı ve kadın incelenirken bir başka çok kullanılacak kavramda 'arzu' olacaktır. Bu dört kavramın birbirleri ile ilişkisi kısaca şöyle ifade edilebilir; Aşk, iyi olan ama sadece iyi olana duyulan arzudur; haz, daha doğrusu gerçek haz ise sadece ölçülü, iyiyi kendine amaç edinmiş arzuların tatmini ile ortaya çıkan hazdır ve dostluk ise ölçülü ve düzenli bir aşk ilişkisinde bulunan insanlar arasında yaşanır. Sadece bu türden aşıklar birbirlerinin dostudur.

¹² Platon, Lysis, 212 b

4.2. Aşk: Erdem için Kölelik

Platon'un Şölen adlı diyalogu onun Aşk üzerine en fazla tartıştığı diyalogudur. Aşk, insan için nimetlerin en büyük kaynağıdır. İnsanın, erdemli bir aşığa sahip olması çok iyi bir şeydir, fakat tanrılar, aşığın sevgililerine karşı beslediği sevgiden çok, sevgilinin aşığına karşı beslediği sevgiyi takdir ederler, çünkü aşık sevgiliden daha yakındır tanrıya. Burada Platon, aşığın tanrıya sevgiliden daha yakın olduğunu söylemekle ne demek istemiş olabilir? Cevabı, Theaitetos diyalogunda bulabiliriz. Benim sanatım der Sokrates, kadınları değil erkekleri doğurtur ve doğum esnasında dikkat erkeklerin vücutlarına değil, ruhlarına yöneltilmiştir.¹³ Platon'un, Aşk'ı, yalnız Theaitetos ya da Şölende değil daha başka bir çok yerde de iki erkek arasında, bilgiye ulaşma konusunda istekli sevgili ile bu konuda yol gösterici usta arasındaki bedensel olmayan bir ilişki olarak tanımladığı gözlenebilir. Şölende sözü Pausinas aldığı anda ise bu duruma şu şekilde değinir Platon: "Aşk konusunda davranış kuralı başka sitelerde olduğunun aksine bizde farklıdır. Bizde karmaşık bir tanım söz konusudur. Eleia ya da Sparta gibi usta konuşmacıların olmadığı yerlerde aşıkların isteğine uymak mubahtır."¹⁴ Bundan maksat ise genç erkeklerin sözle ikna olmasındaki zorlukları ortadan kaldırmak olarak gösterilir, çünkü bu kentlerde yaşayanlar konuşmasını bilmezler. Oysa, İyonya ve daha başka bir çok yerde bu çirkin bir şeydir aksine.

Hatırlanacağı üzere, bu çalışmanın ilk bölümlerinde Alkestis ve Akhilleus'un aşıklarına olan fedakarlıklarından bahsedilmişti. Güçlü ve zengin bir kral olan Admetos'a, Apollon demişti ki; ecelin geldiği zaman eğer annen, baban ya da karın senin yerine ölmeyi kabul ederse sen ölmekten kurtulacaksın. O gün gelip çattığında annesi ve babası yaşlı olmalarına rağmen bunu kabul etmemişler, fakat karısı kocasını yaşatmak için ölümü göze almıştı. Bunun üzerine, tanrılar, sevdiği kocası uğruna ölümü göze alan bu kadını çok takdir edip, onu tekrar hayata döndürerek kocasına bağışlamışlardı.

Akhilleus ile Patroklos'un aşklarında ise Alkestis ve kocası arasında olanlardan farklı bir durum cereyan etmiştir ve tanrılar, Thetis'in oğlu Akhilleus'u Bahtiyarlar Adası'na göndermişlerdir. Akhilleus, aşığı Patroklos'un intikamını almayı ve onun için ölmeyi göze aldı. Alkestis'de aynı şeyi yaptı ama neden sadece biri bahtiyarlar adasına gönderildi? Platon'a göre cevap, Patroklos ile Akhilleus arasındaki aşkın delikanlı aşkı olmasıdır. Bu yüzden, tanrılar, Akhilleus'u, Alkestis'den daha çok onurlandırmışlar ve onu Bahtiyarlar Adasına göndermişlerdir.

Akhilleus sevgili, Patroklos ise Aşık'tır. Platon da, Akhilleus'un henüz çenesinde tüy bitmemiş olduğunu dolayısı ile Patroklos'tan daha genç olduğunu ifade etmiştir. Demek ki, genç

¹³ Platon, Theaitetos, 150 d

¹⁴ Platon, Şölen, 182 b

olan Akhilleus'un yaşça ve bilgelik açısından kendisinden üstün olan Patroklos'a olan sevgisi, Alkestis'in kocası Admentos'a olan sevgisinden daha yeğdir tanrılar için. Buradan şu sonucu çıkarabiliriz: Sokrates'in, ben sadece erkekleri doğurturum ifadesinde olduğu gibi, Alkestis ile kocası arasındaki ilişki, Sokrates ve öğrencileri arasında olduğu gibi bir ilişki değildir. Onların Aşk'ı Popüler Aphrodite'e ait tensel bir aşktır; bu yüzden, Alkestis'in kocasına olan sevgisi, tanrılar tarafından Akhilleus'un Patroklos'a olan sevgisi kadar onurlandırılmamıştır.

Aşıklar kendi rızaları ile sevdiklerinin kulu kölesi olabilirler ve bu utanılacak bir durum değildir. Erdem uğruna yapılmış kölelikte utanılacak bir şey yoktur çünkü. Başka birisinin hizmetine girmek, eğer o başka birisi sayesinde daha yüksek bir bilgiye ulaşmak içinse bu asla küçümsenecek bir şey değildir. Delikanlı aşkı, bilgi ve erdemle birlikte olunca sevgilinin aşığına boyun eğmesi ancak iyilik doğurur. Bu durumda sevgililerden birinin akıl, düşünce ve erdem verirken, diğerinin eğitim ve bilgi edinme ihtiyacı içinde olması gereklidir, çünkü sadece böyle bir örtüşme durumunda, sevgilinin aşığına köleliği güzeldir ve bu Aşk, Göksel Aphrodite'e bağlı Aşk'tır.

Platon'un devlet teorisi ile aşk kuramı arasında bir paralellik görülür. Sevgilinin aşığına köle olması gerektiği gibi yönetilen de yöneticiye köle olmalıdır, çünkü yönetici de erdem bakımından yönetilenden yüksektir. "Erdem edinmedikçe de yalnız çocukların değil, yetişmiş adamların da, emretmekten ziyade, kendilerinden daha iyi bir adama boyun eğmeleri daha iyi olur."¹⁵ Platon'un, Birinci Alkibiades diyalogunda söylemiş olduğu bu sözler onun Aşk değil devlet ile ilgili sözleridir. Platon sözlerine şu şekilde devam etmiştir: "öyleyse kötü adamın köle olması uygun olur, çünkü bu onun için daha iyidir."¹⁶

4.3. Arzu ve Dostluk İlişkisinde Aşk

Eğitim ve bilgi edinme ihtiyacı içinde olmak eğitim ve bilgiye karşı bir arzu duymaktadır. Aşk doğası gereği bir şeyin aşkıdır ve aşk, aşkı olduğu şeyi arzular. Aşk, arzuladığı şeye sahip değil ise onu arzular, yani aşk arzuladığı şeyin eksikliğini duymak ile mümkün hale gelir. İnsanın sahip olmadığı, eksikliğini duyduğu şey onun aşkının nesnesidir. Sokrates bu düşünceyi eleştirir, çünkü eğer aşk güzeli arzularsa bu aşkın güzel olmadığı anlamına gelir ve aşkın güzel olmadığını söylemenin aşkın iyi de olmadığı anlamına geleceğini ve bunun da doğru olamayacağını ifade eder. Platon, bu sava karşı düşüncesini Diotima'nın ağzından güzel olmamanın illa da kötü ve çirkin olmak anlamına gelmeyeceğini söyleyerek ifade eder. Ama daha önce, Aşk'ın, sahip olmadığı şeyi arzulama olup olmadığı konusunda Platon'un bir başka diyalogu olan Lysis'e bakılmalıdır.

¹⁵ Platon, Birinci Alkibiades, 135 b

¹⁶ Platon, Birinci Alkibiades, 135 c

Daha öncede dostluk ve aşk arasında bir ilişkinin olduğu belirtilmişti. Aşk ve dostluk ile ilgili olarak söylenmesi gereken şey: iki kişi birbirinin dostu değilse, bunlar arasında aşk da olamayacağıdır. Aşağıda da göstermeye çalışılacağı üzere, Platon, Lysis adlı diyalogunda, dostluğun ne olduğunu tartışmış, fakat bir sonuca varmamıştır. Platon, bu diyalogda, dostluğun ne olamayacağını belirtmiş, fakat ne olduğu hakkında kesin bir sonuca varmamıştır. Tam da bu nokta da, bu incelemenin amacı Lysis’de arzu ile dostluk arasında kurulan ilişkinin, Şölendeki aşk ve arzu arasında kurulan ilişki bağlamında ele alındığında bir tutarsızlığın ortaya çıktığını ve kadın konusunda daha önce bahsi geçmiş olan çelişkili ifadelerin, yine bu tutarsızlık tarafından belirlendiğini göstermek olacaktır.

Daha öncede bahsedilmişti, Platon Lysis’de şu açıklamaları yapar: bir adam, bir başkasını severse, hangisi öbürünün dostudur? Seven mi sevilenin dostudur, sevilen mi sevenin? Ya da bunların arasında fark yok mudur? Ya sevenin sevdiği onu sevmezse, karşılıksız bir sevgiyse bu? Seven, fakat karşılık görmeyen, sevdiğinin dostu olamaz. O zaman, atları sevip de onlardan karşılık görmeyenler atların dostu değiller midirler? Felsefe ile dost olmak için onun tarafından da sevilme mi gerekir? O halde, sevilen sevmese de, nefret de etse, sevenin dostudur. Demek ki dost seven değil sevilendir. Sonuç olarak düşmanda, nefret eden değil, nefret edilendir. Dostun seven değil, sevilen olduğu doğrudur, birçok kimseyi düşmanları seviyor, dostları nefret ediyor şeklinde bir sonuca ulaşır Platon, fakat böyle bir sonuçta mümkün değildir.

Evreni ve doğayı ele alan bilgelere benzerin zorunlu olarak benzerin dostu olduğunu söylerler. Eğer bu bilgiler bütünü ile haklı iseler, kötünün, kötünün dostu olduğunu nasıl söyleriz? Belki de bu bilgiler kötülerin kendi kendileri ile bile benzer olmayıp, hep değiştiklerini, kararsız olduklarını söylemişlerdir; oysa kendi içinde benzer olmayan, farklı olan, bir başkasına benzeyemez, bir başkasının dostu olamaz. Hal böyle iken, Sokrates, iyi insanların birbirlerinin dostu olduğu sonucuna varır.

Sokrates’in aklını kurcalayan bir şey vardır hala: Benzer, kendine yapamayacağı bir iyilik ya da kötülüğü benzerine yapabilir mi? Birbirlerine hiçbir yararları yoksa nasıl eğilim duyarlar birbirlerine? İnsanın eğilim duymadığı bir dostu olabilir mi? O halde benzer benzerin dostu değildir, çünkü bir eğilim söz konusu değildir bunlar arasında, oysa Platon, Yasalar da buna ters düşerek şunları söyler: “Bizim için her şeyin ölçüsü dedikleri gibi insan değil, tanrıdır. Öyleyse onunla dost olacak kişinin, olabildiğince ona benzemesi zorunludur.”¹⁷ Ama iyi, benzer olarak değil de iyi olarak dostu olamaz mı iyinin? Fakat iyi, iyilik bakımından kendine yeter, fakat kendine yetenin kimseye de ihtiyacı yoktur. Birine ihtiyacı olmayan ona eğilim de duymaz. O halde iyiler iyilerin dostu olamaz.

¹⁷ Platon, Yasalar, 4. Kitap, 716 c

Sokrates, vaktiyle birinin, “benzer, benzerinin; iyiler iyilerin en büyük düşmanıdır,”¹⁸ dediğini hatırladığını söyler ve devam eder; “her şey karşıtını arzular; tıpkı kurunun yaşı, soğğun sıcakı, acının tatlıyı arzulaması gibi; çünkü karşıt karşıtını besler ve benzerin benzere hiçbir yararı yoktur.”¹⁹ Fakat, o zaman da şöyle bir çelişki doğar ki; seven, kin duyanın; kin duyan, sevenin dostu değildir. Aynı şekilde; ılımlının, ılımsızın; doğrunun, yanlışın ve iyinin de kötünün dostu olduğunu söyleyemeyiz. Demek ki ne benzer benzerin dostudur, ne de karşıt karşıtın.

Belki de dostluk, sözü edilen şeylerin hiçbiri değildir diyerek devam eder Sokrates. İyinin dostu ne iyi ne de kötü olandır. Az önce benzer de benzerin dostu olamaz demişti Sokrates, o halde ne iyi ne kötü olan kendisi gibi ne iyi ne de kötü olanın dostu olamayacağına göre o ancak, iyinin dostu olabilir. Fakat bu düşünce de Sokrates’in karşısına şöyle bir sorun çıkarır: beden, beden olarak ne iyidir ne de kötü. Oysa hastalık yüzünden hekimi sevmek zorundadır. Demek ne iyi ne kötü olan işe bir kötülük karıştı mı, iyinin dostu olabilir. Ama bu dostluk, içindeki kötülüğün etkisi ile kendisinin de kötü olmasına bağlıdır; gerçekte, kötüleşirse artık iyiyi arzulayıp sevemez; çünkü kötünün iyinin dostu olması olanaksızdır.

Bir şey belirli bir tarzda başka bir şeye katılmışsa onunla birdir, fakat başka bir tarzda ona katılmışsa onunla bir olmayabilir. Aynı şekilde ne iyi ne de kötü olan yaratık, kötülükle bir arada olunca kötüleşmeyebilir de, kötüleşebilir de. Kötülüğün bulunmasına rağmen kötüleşmezse, bu birlikte olduğu kötülük ona iyiyi arzular: ama kötüleşirse, hem iyiyi arzulamaz hem de sevme yeteneğini kaybeder; ne iyi ne kötü değildir artık, kötüdür. İyininse kötünün dostu olmadığı görülmüştü.

Aynı nedenle, bilgiye erenler, tanrıda olsalar insan da, artık bilgiyi sevmez, ayrıca kötü denecek kadar bilgisiz olanlar da bilgiyi arzulamaz diyebiliriz, çünkü kötü ve bilgisiz olanlar bilgiyi sevmez. Demek geriye, bilgisizlik denen kötülüğün henüz akılsız ve cahil hale getirmediği kimseler, henüz bilmedikleri şeyi bilmediklerini kabul edenler kalıyor. İşte bu yüzden bilgiyi sevenler, henüz ne kötü ne iyi olanlardır. Kötü olanlar ve iyi olanlarsa, tersine, sevmezler bilgiyi; az önce karşıtın, karşıtın dostu olmadığı ve benzerin de benzerin dostu olmadığı belirtilmişti. Öyleyse, bundan Platon’a göre şu sonuç çıkarılabilir: ister beden, ister ruh, ister bambaşka bir şey, ne iyi ne de kötü olan kötülüğün bulunmasından dolayı iyinin dostu olur.

Sokrates bir kez daha az önce söyledikleri ile ilgili olarak kuşkuya düşer ve dostu ararken hep yanıltıcı yollara düştük der. Şöyle ki, insan dost olunca bir şeyin dostudur ve yine insan hiçbir şey beklemeden, hiçbir neden yokken mi, yoksa bir şey bekleyerek bir nedenden ötürü mü dostudur o şeyin? Eğer öyle ise hiç çekinmeden şu sonuca varabiliriz: dost düşmanından dolayı, kendisine dost olamı bulmak için, dosttur. Hekimlik sağlık için sevilir denebilir; öyleyse, sağlık

¹⁸ Platon, Lysis, 215 c

¹⁹ Platon, Lysis, 215 e

da sevilir, sağlıkta seviliyorsa bir şey için sevilir. böyle gide gide en sonunda bizi sevilen başka bir şeye göndermeyen bir ilkeye, yani bütün sevdiklerimizi onu bulmak için sevdiğimiz şeye varılır. Böylece gerçek dost o ilk şeydir denebilir. Sevdiği bir şeye ulaşmak için dost olan dost değildir, sevilen iynin kendisidir. Ama iyi kötünden dolayı sevilir. gerçek dost bir düşmandan dolayı dosttur, ama düşman ortadan kalkarsa o da dostumuz olmaktan çıkacaktır.

Şimdi buraya kadar bütün bunlar niye anlatıldı? Son paragrafımızda Sokrates demişti ki: ne iyi ne kötü olan ancak kötü sayesinde iyiyi ister, ama kötü olmazsa da ne iyi ne kötü olan istekler kalır ve böylece kötü ortadan kalksa bile dostluk vardır. Bununla birlikte, bedenin ne iyi ne kötü olduğunu, fakat hastalık yüzünden hekimi sevmek zorunda kaldığını söylemiştir. Burada ise bedenin kötülük sayesinde iyiyi arzuladığını görüyoruz, yani ne iyi ne kötü olan'ın, işe ancak kötülük karıştı mı iynin dostu olduğu görülüyor.

Nitekim, Platon, Phaidros adlı diyalogunda, ruhu, iki at ve arabacıdan oluşan bir yapıya benzeterek yaptığı analogisinde, aşığın sevgili ile tanışmasında, bu ilk tanışma anının atlardan kötü olanın sayesinde olduğu görülüyor. Arabacı aşık olmaya değer birini görünce kötü olan at sevgiliye atılmak ister, fakat iyi at ve arabacı buna direnirler. Sonunda ise kötü atın yapmak istediğine razı olurlar. Böylece güzelliği gören arabacının zihninde bir zamanlar görmüş olduğu gerçek güzellik canlanır. Lysis adlı diyalogda çok belirgin olarak, fakat Platon'un bütün felsefesinde geçerli olduğuna inandığım şey, kötünün varlığının zorunluluğudur. Onun felsefesi, bir iyi ve kötü kutup ve bu iyi ve kötü kutbun birbirine dönüşemeyeceği, birbirinden kesin çizgilerle ayrı oluşları üzerine temellenmiştir. Platon bu yüzden bir 'ne iyi ne kötü olan' tasavvur etmiş ve kötü olmadan da ne iyi ne kötü olanın iyi ile dost olabileceğini söylemiştir. Fakat, hekim örneğinde ve atlar analogisinde olduğu gibi bu düşüncelerin hayata uygulandığı durumlarda kötünün iyiyi arzulatmak üzere iş başında olduğu görülüyor. Platon her ne kadar iyi ve kötü arasına mutlak bir sınır çizmişse de bu sınırlamaya bağlı kalamamıştır.

Buraya kadar, iyi ve kötünün birbirinden ayrıldığını ama hekim ile ilgili örnekte ve arabacı analogisinde bu ayırmaya rağmen kötünün etkili olduğu görüldü. Kadın; madde, bilgisi olmayandı. Kötünün (maddenin) iyiyi özleyemeyeceğini, ancak ortada olanların (ortada olan erkeklerin) delikanlı aşkı tecrübe edebilecekleri görüldü. Platon, evrenbiliminde, iyi-idea ve kötü-oluş olarak iki farklı, birbirine indirgenemez olan bölgeler kabul eder ve bunu aynı zamanda eril-idea ve dişil-madde olarak da betimler. Varlık ve oluş olarak açmış olduğu bu uçurumdan sonra, bir ortada olma durumu kabul etmiştir. Bununla birlikte, hakikat nedir asla görmemiş olan bir ruhun insan şekline bürünmesi imkansızdır. Çünkü, insan olabilmek için, duyumların çokluğunu bir düşünce ile bire indiren ve adına idea denilen şeyi anlamak lazımdır. İdea denen şeyi anlayabilen insan yükselebilmek yeteneğine sahiptir. Her insanda ideayı anlayabilme yeteneği vardır. O halde her insan yükselebilir.

“kim doğrulukla hareket ederse onun hayatı iyiye doğru, hangisi eğrilik ederse onun hayatı da kötüye doğru gider. Hiçbir ruh geldiği yere on bin yıldan önce dönemez. Zaten ruh, dürüst bir filozofun ya da genç çocukları filozofça bir aşkla sevmiş bir adamın ruhu olmamışsa, bu zamandan önce yeniden kanatlanamaz. Bu tür ruhlar ise bin yıllık devirlerin üçüncüsünde, bu devirlerin her üçünde de bahsettiğimiz şekilde yaşamış olmak şartı ile, yeniden kanatlanırlar ve üç bininci yıl sonun da tekrar tanrılara dönerler. Öbür ruhlara gelince, ilk varlıklarını tamamladıklarında sorguya çekilirler. Bunun sonunda kimi ceza çekmek üzere yer altı zindanlarına gider, kimi de verilen hükümlerle hafiflediğinden göğün şu veya bu katına yükselir ve hak etmiş olduğu bir yaşayış içinde yaşar. Bin yıl tamamlanınca, gerek yeraltına gidenler gerekse göğe çıkanlar kur’a çekmek, aynı zamanda ikinci varlıklarını diledikleri gibi seçmek için geri gelirler. İşte bu sırada bir insan ruhu bir hayvan vücuduna, vaktiyle insan olmuş bir hayvan ruhu ise yeniden bir insan vücuduna geçebilir.”²⁰

Şu durumda ideayı anlama yeteneği sayesinde insan bir yandan yükselmeye yetili değerlendirilirken diğer yandan ise ‘iyi’, ‘ne iyi ne kötü’ ve ‘kötü’ üçlemesinde, ne iyi ne kötü olanlar, daimon’lu seçkinler olduğu için sadece onların yükselmek hususunda önleri açılmış diğerlerinin kapanmıştır.

Platon, bir yandan yükselmeyi bütün insanların yapabileceği bir şey olarak gösterirken, diğer yandan bunu sadece seçkinlere uygun görür. Bu yaklaşımın temelinde yatan neden ise, insanda yöneten-ruh ve yönetilen-beden olarak düşünülen iki kısmın devlet modelinde de uygulanır ve geçerli olduğunun düşünülmesidir. Devlette de yöneten-buyurucu ve yönetilen-boyun eğen olmalıdır. Nasıl beden ruha ve akla boyun eğmesi her ikisinin de çıkarına ise devlette de halk yöneticiye karşı itaatkar olmalıdır. Platon, bu durumun böyle olması gerektiğini kanıtlamak isterken, avama aşk ile yükselmenin yolunu kapamıştır. Çelişkisi buradan gelmektedir.

Bilgi ile ilgili olarak da söylenenler bu savı destekler. Bilgiye tam olarak sahip varlık (tanrı) ve tamamen bilgisiz olan bir varlık bilgiyi sevmez. Bunların arasında olan ise bilgiyi sever. Sokrates’in kendisinin sürekli olarak hiçbir şey bilmediğini iddia etmesinin de onun bu inancından geldiği düşünülebilir. Sokrates, tam anlamı ile bilgiye nüfuz etmeyen birisi olduğu için, yani tanrı olmadığı için, hiçbir şey bilmediğini söyleyip durur. Geriye, bilmedikleri şeyi bilmediklerini kabul edenler kalıyor diyor Sokrates, ki bu söz Sokrates’den duymaya alışık

²⁰ Platon, Phaidros, 249 a

olunan bir ifadedir. Sokrates, kendini bu sınıfa ya da başka bir ifade ile ne iyi ne kötü olunan sınıfa koyar.

‘Ne iyi ne kötü olma’ gibi ortada olma halinin bir benzeri Şölende şöyle ifade edilmiştir: Aşk ne güzel ne de iyidir. güzel ve iyi olmayanda çirkin ve kötü olmak zorunda değildir her zaman. Bilgin olmayan da her zaman cahil değildir. Bilgiyle bilgisizlik arasında ki orta yer ise doğru kaniya sahip olmaktır.

Aşk, bir daimon’dur. Bu daimon, insanlarla tanrılar arasında aracılık yapar ve insanlarla tanrılar arasında bulunduğundan, ara boşluğun doldurulmasına hizmet eder ve böylece Bütün’ün kendi kendisine bağlı kalmasını sağlar.

Aşk’ın anası ve babası ise aşk’ın böyle bir ortada olma halini çok iyi gösterir. Aphrodith’in doğduğu gün tanrılar ziyafettedirler. Metis’in (bilgelik) oğlu Poros’ta (çare) onlardır. Yemekten sonra Penia (yoksulluk) dilenmeye gelmiştir. Çaresizlik içindeki Penia, sarhoş olmuş Poros’un bir köşede sızıp kalmış olduğunu görünce aklına ondan bir çocuk edinmek gelmiş ve böylece Aşk’a gebe kalmıştır. Aşk’ın, Aphrodite’in yoldaşı ve hizmetkarı olmasının nedeni budur. Aphrodite’in doğum günü şenliğinde rahme düştüğü için tabii olarak güzele meyl etmektedir.

Poros ile Penia’nın oğlu olan Aşk şu durumdadır: yoksul, kaba ve katıdır. Yalınmayak dolaşır, evsiz barksızdır. Anasına çektiği için hep muhtaç haldedir. Babası gibi iyi ve güzel olanı ele geçirmek için fırsat kovalar. Öğrenmeye meraklıdır, ömrünün her anını felsefe yapmakla geçirir, harika bir sofisttir. Ayrıca doğası itibari ile ne ölümlü ne de ölümsüzdür. Dolayısı ile Aşk bir filozoftur. Çünkü o bilgin ve çareler dolu bir baba ile cahil ve çaresizlik içinde bir anadan doğmuştur.

4.4. Aşk ve Haz

Şimdi, yukarıda aşk yoluyla ulaşılan sonuca, haz üzerinden ulaşmaya çalışılacak. Philebos’da, Platon, hazzın mı, yoksa bilginin ve zekanın mı daha değerli olduğuna dair bir tartışma yürütür. Bir insan üç türlü yaşam tarzına sahip olabilir. Ölçsüz hazların hakim olduğu bir yaşam, hazzsız bir yaşam ve ölçülü hazların bulunduğu bir yaşam. Nedir ölçsüz hazlar? Mesela cinsellik, peki ya ölçülü, gerçek diyebileceğimiz hazlar hangileridir? “güzel renklerle güzel şekillerin bizde uyandırdığı hazlarla, kokuların verdiği hazların bir çoğu. Bir kelime ile, yokluğunu duymadığımız ve bundan ıstırap çekmediğimiz, varlığı ise bize acı ile karışık olmayan hoş bir intiba veren hazlar.”²¹ Buna bilimlerin verdiği hazlarda katılmalıdır. Yalnız, bunların, bir çeşit öğrenme susuzluğuna bağlı olmaması ve kaynağında böyle bir ‘susuzluktan gelme acılar’ bulunmaması şartıyla. Platon, ölçsüz hazların bir çoğunu bedene ait eksiklikten (örneğin

²¹ Platon, Philebos, 51 b

susuzluk, açlık gibi), bu eksikliğin giderilerek, acının ortadan kalkması ile ortaya çıkan hazlar olduğunu belirtir. Bu yüzden gerçek hazların bu tür bir eksiklikten kaynaklanmış olmaması gerektir.

Bu durum Phaidros ile karşılaştırılınca şu görülebilir: Phaidros'ta, aşık olan ruhun ısınacağı, acısının dinceceği ve sevinç duyacağından bahseder Platon. Aşık, aşık olduğu kişiyi, en derin acıları dindirecek bir hekim olarak görür. Philebos'da ise bilime dair hazların, kaynağını bir acının son bulmasından alan hazlar olamayacağı ifade edilmişti. Şu durumda aşk, vuku bulduğu ruhun acısını gideren bir şey ise, bilime dair, gerçek hazlar sınıfına girmez. Şöyle ki, bilgi aşk sayesinde, doğurma denen hatırlama ile kazanılan bir şey ise, bu durumda aşk, ruhun acısını yok ederken bu aşk ile kazanılan bilginin acının dinmesi ile ortaya çıkmayan bir haz olduğunu söylemek mümkün değildir. Şimdi, delikanlı aşkının, sevgililerden birinin akıl, düşünce ve erdem verirken, diğerinin eğitim ve bilgi edinme ihtiyacı içinde olması gerektiğini hatırlayalım. Platon'un, sevgilinin eğitim ve öğretim ihtiyacı içinde olma durumunun, bir çeşit öğrenme susuzluğuna bağlı olmaması gerektiği kabul edilmezse bir çelişki ortaya çıkar. Şu durumda, eğer Platon, 'susuzluktan gelme acılar' dipnotunu düşmeseydi, iki sevgili arasındaki, aşık'tan sevgiliye olan bilgi ve erdem akışında yaşanan durumda bir ölçüsüz haz durumu söz konusu olacaktı; bu ise avamın, yani ölçüsüz hazlara sahip olan sıradan insanın bilgi ve erdem edinebileceği anlamına gelir, çünkü o zaman bilgi ve erdem kazanmaktan da ölçüsüz bir haz duyulacaktır. Platon, bu dipnotu koyarak avama bu yolu kapamıştır.

Peki kimler böylesi bir hazla bu delikanlı aşkını yaşayabilirler? Bunlar yine az sayıda olan, yaratılışça seçkin olan kimselerdir, bir başka ifade ile daimon'lu kimselerdir. Doğru kanaat, doğru; yanlış kanaat ise yanlış hazlara meydan verir. Duyumlarla mutabık olan hafıza ve bunlara bağlı bulunan duygular ruhlarımıza sözler yazar der Platon. "Duygu, doğruyu yazarsa, bunun neticesinde fikir ve sözler de doğru olarak şeklini alır. İçimizdeki bu katibin yazdığı şeyler yanlış ise, onlar da hakikate aykırı düşer."²² "Ruha işlenen bu hayaller arasında iyi adamlara görünenler ekseriya doğrudur, çünkü onları tanrı sever, halbuki kötü kişilere görünen hayaller ise çokluk yanlıştır. Kötü kişilerin ruhlarında yer eden hazların hayalleri yanlıştır, erdem sahibi olanları ise doğrudur, gerçektir."²³ Buradan da görüleceği üzere sadece doğuştan seçkin olan, yaratılışça iyi olan, daimon'lu diye tarif olunan insanlar ne iyi ne kötü olandır. Bu seçkinler kötü değildir, dolayısı ile iyi ile dostturlar ve iyiyi arzularlar ve delikanlı aşkını yaşayabilirler. Yine bunlar bilgi edinmekten gerçek haz duyabilirler. Tıpkı daha önce gördüğümüz şekliyle iyi ile kötü arasına bir 'ne iyi ne kötü' konmuş böylece iyi'ye ulaşabilmenin önü açılmış, fakat böylece avama bu yol kapanmıştıysa, hazlar konusunda da kaynağını bir acının dindirilmesinden almayan zevkler varsayılarak (bilim zevki gibi) avamın zevkleri ile avam olmayanın zevkleri

²² Platon, Philebos, 39 a

²³ Platon, Philebos, 40 b

arasına bir sınır çizilmiş ve avam yine bilgiye ulaşamaz bir duruma sokulmuştur. Fakat, nasıl daha önce Lysis’de ‘ne iyi ne kötü olan’ın kötü olmadan da varolabileceği düşüncesi, Phaidros’ta arabacı ve atlar analojisinde delinmiş idiyse, Philebos’daki bilginin elde edilmesinden oluşan hazzın, acının sönmesinden oluşmayan gerçek hazlardan görülüyor olması da Phaidros adlı diyalogda aşk’ın, ruhtaki acının hafifletilmesine yol açtığı ileri sürülerek delinmiştir.

4.5. Siyaset ve Delikanlı Aşkı

Devleti yönetecek olan en iyi siyasetçiler delikanlı aşkı yaşayan insanlardır. Gerçi Platon önceleri eşcinsel delikanlılar için uygun gördüğü bu durumdan daha sonra vazgeçmiş görünüyor, çünkü yasalarda, eşcinselliğin yasaklanması gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, Platon’un, eskiden eşcinselliği savunduğunu, fakat daha sonra bundan tamamı ile vazgeçtiğini düşünmek yanlış olur. Platon, daha önceleri de iki erkek arasında tensel bir birlikteliğe hoş bakmıyordu. Bunu, Şölende açıkça görürüz. Alkibiades, Sokrates ile yaşadığı bir hatırayı anlatır dinleyicilere: Alkibiades bir akşam Sokrates ile beraber olmak istemiş ama bu yüce adam buna yanaşmamıştır. Platon’un delikanlı aşkı, daha önce söylediğimiz gibi iki erkek arasındaki ruhsal bir beraberliktir daha çok. Devlette aynen şunları söyler: “Kurduğumuz devletin kanunlarına göre, seven insan, kendini sevdirebilirse, sevdiğini güzelliği için, oğluymuş gibi öpebilir, kucaklayabilir, konuşabilir onunla. Gönlünü kazanmaya çalıştığı gençle yakınlığını bundan ileriye götürmez.”²⁴ Yasalar’da biraz daha katı olmaya başlar ve şunları der: “erkeklerin erkeklere ya da kadınların kadınlara eğilim duyması doğaya aykırıdır ve hazları dizginleyememekten çıkma en başta gelen aşırılıktır.” Bununla birlikte, daha önce bahsettiğimiz Ganymedes öyküsünden, Platon’un ilk diyaloglarında eşcinselliğe, daha sonraki dönemlerinden daha yumuşak bir tavırla yaklaştığı yönünde bir sonuç çıkarılabilir.

Platon’un eski diyalogları ile son diyalogları arasında eşcinselliğe bu bakışındaki farklılık onun bilgi hakkındaki düşüncelerinde ki farklılıklarla paralellik gösterir. Bunlara daha sonra tekrar değinilecektir.

Hatırlayacak olursak, Androgynos denen bir üçüncü cins vardı. Bu iki cinsin karması yaratığın bir parçasını oluşturan bir kısım erkekler, kadınları severler; bir kısım kadınlar ise erkekleri severler. Buna karşılık bir kadının kesilmiş parçası olan kadınlar ise, erkeklere yüz vermezler, bunlar kadın sevicilerdir; bir erkeğin kesilmiş bir parçası olan erkek ise erkeklerden hoşlanır. En iyi delikanlılar bunlardır, çünkü en çok erkeklik onlarda vardır. Sadece bu tür delikanlılar yetişkin olunca, siyaset ile uğraşarak gerçek birer erkek olduklarını gösterirler.

²⁴ Platon, Devlet, 3. Kitap, 403 b

Platon'un burada eşcinsel delikanlıyı en iyi siyasetçi adayı olarak göstermesi ise onun göksel aşk ifadesi ile tamamen uygunluk içindedir. Göksel aşk, eril olan aşk idi, dişil olan öğeden bir şey almamış olan aşk. Delikanlı aşkı sayesinde güzel şeyleri temaşa eden insan aşk'ın en yüksek mertebesine geldiğinde doğası itibari ile güzel olan ile karşılaşır. Bu güzel olana ulaşmak doğurmak ile mümkündür. Ruhun üretmesi, doğurması gereken şey ise düşünce ve diğer her türlü form mükemmelliğidir. Düşüncenin en yüce en güzel olanı ise sitelere ve yönetilen her şeye düzen veren düşünce: adalet ve basiret'tir. İyi insanlar kanunlara severek uyar ama avamdan aşıklar da buna uymaya zorlanmalıdır. Oysa Platon, Devlet Adamı adlı diyalogunda iki çeşit idare sanatı olduğunu ifade eder: biri zorla diğeri ise gönüllü. Tiranlar zorla idare ederler. Siyaset ise idare edilmeye gönüllü iki ayalıklıların gönüllü idaresidir. Gerçek kral ve devlet adamı ise kendisinde gönüllü türden idare sanatı olan kimsedir. Burada ilk olarak avamdan aşıkların zorlanması gerektiği ve gönüllülük esası arasında bir çelişki olduğu düşünülebilir, fakat öyle değildir. Bir çelişki vardır ama o daha sonra ortaya çıkacaktır; şöyle ki, akıl toplumdaki bütün bireylerin kanunlara uymasını sağlayan etken olarak gösterilmiş ve akla uygun yasaya kimsenin karşı olmayıp, gönüllü bir şekilde uyacağı varsayılmıştır. Bu, Yasalar diyalogunda şu şekilde ifade edilmiştir: "neyin daha iyi, neyin daha kötü olduğuna karar veren uslamlama bir kentin ortak kararı haline gelince, 'yasa' adını alır."²⁵ Bir başka yerde ise bunu şu şekilde ifade eder: "içimizde ölümsüz ne varsa (akıl), toplumsal ve kişisel yaşamımızda buna uyararak, aklın bu paylaşımına "yasa" adını verip evlerimiz ve kentlerimizi yönetmeliyiz."²⁶ Akla uygun yasanın herkesçe gönüllü olarak kabul göreceği iddiası (varsayımı) her ne kadar avamdan aşıkların zorlanmaları gerektiği ifadesindeki çelişkiyi örtse de temel çelişkiyi gizleyemez. Çünkü, Platon, içimizde haz ve acı dediğimiz, birbirine karşıt ve akıl dışı iki tür olduğunu söyler. Bir başka yerde ise ruhun haz ve acı ile ilgili olan kesiminin kentteki karşılığını halk ile çoğunluk olarak gösterir. Şu durumda halk ile çoğunluğun akıl dışına tekabül ettiği görülür. Halkın, bir başka ifade ile avam aşıkların, Popüler Aphrodite'in, yani akıl dışının, nasıl olup da akıl ile uyumlu olan yasalar söz konusu olduğunda, bu akli paylaştıkları için gönüllü olarak bunlara uyacakları su götürür bir ifadedir. Platon, teorisindeki açığı kapamak için bu paylaşımın olanaklılığını varsayar, fakat uygulamada, onun kendisinin de bunun mümkün olmadığına inandığını gösteren örnekler vardır; öyle ki, Platon, içleri yaratılıştan kötü olanların yargıçlar tarafından öldürülmesi gerektiğini ifade eder.²⁷ Popüler Aphrodite, Göksel Aphrodite'nin yasalarına; bir başka ifade ile avam, seçkin olanın yasalarına itaat etmek zorundadır.

Daha önce Platon'un eşcinselliğe bakışındaki farklılığın, kendini bilgi konusunda gösterdiğinden bahsedilmişti. Nedir bu farklılık? Platon'un son dönem yazılarında şöyle bir

²⁵ Platon, Yasalar, 1. Kitap, 644 d

²⁶ Platon, Yasalar, 4. Kitap 714 a

²⁷ Bakınız. Platon, Devlet, 409 e

farklılaşma göze çarpar: bilgi, delikanlı aşkı sayesinde tecrübe edilen, Aşk'ın doğru yolundan yürümek ile, bu dünyanın güzelliklerinden hareketle güzelin idea'sına ilerlemektir. Tek güzel bir bedenden, iki güzel bedene, iki güzel bedenden bütün güzel bedenlere, daha sonra güzel eylemlere, güzel eylemlerden güzel bilimlere ve nihayet tek bir bilime güzelin bilimine doğru adım adım yükselmek ve güzelin bizzat kendisini bilmektir. Görüldüğü üzere bilgiye sahip olma, delikanlı aşkına sıkı sıkıya bağlıdır. Yaşamaya değer biricik anın, güzelliğin kendisinin temaşa edildiği bu an olduğunu söyler Platon. Phaidon'da ise, bilgi ruhun araştırmasını salt kendi başına yaptığı zaman kazanılan bir şey olur ve ruh ancak bu salt kendi halineliği sayesinde mutlak varlık ile beraber olur.²⁸

Phaidros adlı diyalogda Aşkın sapıtmasından sık sık söz edilir. Bir tür kendinden geçmedir bu. En büyük iyilikler bize muhakkak bir tanrı vergisi olan sapıtmanın aracılığı ile gelir. Tanrı vergisi bir sezgi sayesinde bir çok insanlara bir çok defalar gelecekte tutacakları doğru yolu önceden göstermişlerdir tanrılar. Eskilerin dediğine bakılırsa, tanrı vergisi olan sapıtma, güzelliğinden ötürü insanın kendinden gelen bilgeliğe üstündür der Platon. Sapıtma aracılığı ile görme duyularımızın en keskinidir. Buna rağmen bu türden görme aklı göremez. "Akıldan da güzelliğinki kadar aydın bir imge elde edebilseydik, o bizde tasarlanması bile imkansız ne aşklar yaratırdı."²⁹

Fakat, Platon'un daha sonraki diyaloglarında, bir tür kendinden geçiş, sapıtma şeklinde vuku bulan delikanlı aşkı sayesinde güzelin bilgisine ulaşmanın yerini dialektika, yalnız aklı kullanarak her şeyin özüne ulaşmak alacaktır. Bilimlerle yeter derecede uğraşmış olan insan, ancak dialektika yoluyla varlığın özüne ulaşabilir. Başka hiçbir şekilde amacımıza ulaşamayız. "Varlıkların en büyüğü, en güzeli olan cisimsiz varlıkları bize ancak akıl açıkça gösterebilir, başka hiçbir şey açıkça gösteremez."³⁰ Dialektiğe kimlerin elverişli olup, kimlerin elverişli olmadığı belli yöntemler uygulanarak tespit edilmelidir.

Bu türden bir değişikliği Platon'un kanaat'e bakışında da bulabiliriz: örneğin, Phaidros'ta, insanda güden ve idare eden iki ilke olduğunu söyler Platon. Biri hazlara doğuştan duyulan istek, diğeri ise kazanımlı kanaattir ve bu kanaat bize iyiyi arar. Kanaat, aklın kılavuzluğu ile galip çıktığında buna ölçülülük deriz. Görüldüğü üzere Kanaat, akıldan öndedir. Akıl ona bir destek gibi görülür. Devlet Adamı adlı diyalogda bir hükümdarın kendine yol gösterici olarak aldığı şeyin bilim ya da kanaat olmasının fark etmediği kabul edilir, yani bilime ve kanaate eşit mesafede durulmuştur. Doğru kanı bilgi değildir, çünkü nedenini açıklayamayız; bilgisizlikte değildir, çünkü rasgele de olsa gerçeğe ulaşılmıştır. Platon'un en iyi devlet adamı saydığı

²⁸ Bakınız. Platon, Phaidon, 65 c

²⁹ Platon, Phaidros, 250 d

³⁰ Platon, Devlet Adamı, 286 b

Perikles gibi birinin doğru kamya sahip olması bu durumda anlaşılır görünüyor. Perikles'in doğru kamya sahipliği tanrısaldır.

Daha sonraları ise sanı'ya olan bu güven giderek zayıflamış görünmektedir ve insanın, ancak yanılmaz bir akıl ile zorlukların üstesinden gelerek iyinin özüne varabileceği söylenmektedir. Bunu yapmayan iyiye ulaşamaz asla. İyinin bir gölgesini bile yakalasa bunu bilimle değil, sanıyla yapabilir ancak. görüldüğü gibi kanaat en fazla, iyinin bir gölgesine ulaşmasını sağlayabilir insanın. Doğruluğun kendisini göremeyenlerin her şey üstüne sanıları vardır. Onlar bu sanılarının ardında yatan gerçeği bilmezler. Platon, gerçeği görmeye yanaşmayan bu insanlar için bir ad bile bulmuş ve onlara 'filodoks', yani sanı dostu demiştir. Kısaca söylendikte, Platon'un son dönem diyaloglarında sanı görünüşle, bilgi ise gerçeklikle ilgili bir hal almıştır denebilir. Sanı ile ilgili olarak Platon, Diadalos'un heykelleri ile ilgili bir örnek verir: Daidalos'un heykelleri kaçıp gitmesin diye ayaklarından bağlanmışlardır. Bunun gibi, doğru sanılarda ruhtan kısa sürede kaçıp giderler. Sebeplerin düşünceli bilgisi ile bağlanarak bilgi olup sağlamlaşırlar. Böylece, bağlanan doğru sanılar önce bilgi olurlar sonra sağlamlaşırlar. "Bunun içindir ki bilgi doğru sanıdan daha değerlidir. Bilgiyi doğru sanıdan ayıran da bu bağıdır."³¹ Bu örnekte de görüldüğü üzere, kaçıp gitmesin, unutulmasın diye dialektik yöntemle bağlanan sanı önce bilgi haline gelmiş, Platon'un son çalışmalarında ise tamamen görünüşler dünyasına itilmiştir.

Platon'un bilgi ve kanaate olan yaklaşımındaki değişikliğin nedeni olarak şu gösterilebilir: Platon için mutlak doğru önemlidir, devlet yönetmek buna bağlıdır ve devleti mutlak doğruyu bilen yönetmelidir. Platon, Devlet Adamı adlı diyalogunda doğru ölçünün devlet adamlığı için gerekli olduğunu aynı şekilde, mutlak doğrunun da doğru ölçü için gerekli olduğunu söyler; şu durumda mutlak doğru devlet adamlığı için şarttır diyebiliriz. Fakat, mutlak doğru bir arada olmaklık değildir, yani bir kanaat değildir. Kanaat'e daha ağırlık verdiği zamanlarda, örneğin Phaidros'ta, devlet adamlığını, bilginin hiyerarşik yapısı içinde üçüncü sırada görmesi, birinciliği filozofa (Platon burada henüz filozofu devlet adamı ve devlet adamını filozof olarak görmüyor) ve ikinciliği ise kanunu sayan bir komutana vermesi bu yönden dikkat çekicidir. Phaidros'ta ikinciliği verdiği komutanlık ilmini ise Devlet Adamı diyalogunda ancak devlet sanatının kölesi olabilecek bir ilim olarak görür ve "komutanların ilmini hiçbir zaman devlet ilmi ile aynı rafa koyamayız"³² der. İlerleyen dönemde Platon, güçlü bir devlet modeli tasarlamak için devletin, hakikati bilenlerce yönetilmesi gerektiğine hükmetmiş ve bu pratik ihtiyaç onun bilgiye ve kanaat'e olan yaklaşımını etkilemiş olabilir.

Bir tür kendinden geçme ile, aşk ile kazanılan bilgi, Platon'un son dönem diyaloglarında yerini eytişim ile kazanılan bilgiye bırakmak zorunda kalmıştır. Çünkü devlette, kimin yönetici

³¹ Platon, Menon, 98 a

³² Bkz. Devlet Adamı 305 a

olacağına ve geleceğin yöneticilerinin nasıl bir eğitimden geçirilmesi gerektiğine yönelik pratik uygulamalar, ayağı yere basan, daha elle tutulur bir bilgi modeli gerektiriyordu.

SONUÇ

Bu incelemede ilk olarak Platon'un felsefesinde kadının yerinin ne olduğu gösterilmeye çalışıldı. Dişil öge oluş, yani madde ile bir tutuluyordu. Eril öge ise idea, yani gerçek varlık olarak görülmüştü. kadın bilgisi olmayan, belirsiz, sürekli değişen, kendisi ile hiçbir zaman aynı kalmayan madde ile, erkek ise her zaman kendisi ile aynı kalan, değişmeyen, gerçek varlık olan idea ile özdeşleştirilmiştir.

Tartışmamızın özünü ise Platon'un, bilgisi olmayan ile özdeşleştirdiği, doğurma (ruhsal anlamda yetkinleşme) yeteneğine sahip bulmadığı kadını, devlet içerisinde, bekçi dahi olabilecek yetenekte, dolayısı ile filozof olabilecek yetenekte görmesi ile oluşan çelişkinin neden kaynaklandığına bir cevap aramak oluşturmuştur. Bu cevabın kısmen, Platon'un devlete verdiği önem dolayısı ile kadınlara da erkeklere verilen işlerin aynılarının verilerek devletin daha güçlü bir hale getirilmesi düşüncesinden kaynaklandığını Sarmatyalı kadınlar örneği ile de göstermiş, fakat bununla yetinilmemesi gerektiğini, çünkü bu çelişkiye yol açan durumun Platon'un tüm felsefesine yansıyan daha büyük bir çelişkiden kaynaklandığı gösterilmeye çalışılmış ve daha yetkin bir cevap bulunabileceği belirtilmiştir.

Bu cevap verilmeye çalışılırken, Platon'un tüm varlıkları, iyi-idea ve kötü-madde şeklinde böldüğünü, bu bölünme ile bunların arasındaki uçurumu bir nebze örtmek için bir "ne iyi ne kötü olan" tasarladığını ve bu orta halin ise kötüye ihtiyaç duymadan iyiyi arzulayabildiği belirtilmişti. Teorik alandaki bu bölünmenin ise bir çok uygulama noktasında Platon tarafından görmezden gelinerek 'ne iyi ne kötü olan' ile kötü olan arasında bir ilişki kurulduğu, hekim ve arabacı örnekleri ile gösterilmeye çalışıldı

Hazlar ile ilgili olarak da aynı değerlendirme yapılarak, Platon'un, 'ne iyi ne kötü olan'a karşılık olarak, kaynağını bir acının ya da bir eksikliğin giderilmesinden almayan hazlar tasarlayarak aşk'ın tanımından doğan bir çelişkiye düştüğü gösterilmeye çalışılmıştır. Anlatılmak istenen dualizmi bir de şu şekilde gösterebiliriz:

Akıl

Ölçülü haz

Daimon'lu kimseler

Göksel Afrodit

Bilgi

İyi

Erkek

Ruh

Akıl dışı

Acı ve haz

Halk, avam

Popüler Afrodit

Sanı

Kötü

Kadın

Madde

Dolayısı ile Platon'un kadına olan bakışındaki çelişkili durumun sadece devletin nasıl daha güçlü olabileceğine yönelik bir uygulama olmasından kaynaklanmayıp, asıl durumun Platon'un varsaymış olduğu idealar ve görüşler dünyasının, pratiğe yöneldiği her alanda Platon'un karşısına çıkarak, gösterdiğimiz türden çelişkilere düşmesine yol açtığı vurgulanmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Platon, Timaios, Sosyal Yayınlar, Çev. Erol Güney, Lütfi Ay, İstanbul, 2001
- _____, Devlet, Remzi Kitabevi, Çev. Sabahattin Eyüpoğlu, M. Ali Cimcoz, İstanbul, 1995
- _____, Devlet Adamı, Sosyal Yayınlar, Çev. Behice Boran, Mehmet Karasan, İstanbul, 2001
- _____, Epinomis, Sosyal Yayınlar, Çev. Adnan Cemgil, İstanbul, 2001
- _____, Yasalar 1. Cilt, Kabalcı Yayınevi, Çev. Candan Şentuna, Saffet Babür, İstanbul, 1998
- _____, Yasalar 2. Cilt, Kabalcı Yayınevi, Çev. Candan Şentuna, Saffet Babür, İstanbul, 1998
- _____, Şölen, Sosyal Yayınlar, Çev. Cenap Karakaya, İstanbul, 2000
- _____, Phaidros, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Çev. Hamdi Akverdi, İstanbul, 1997
- _____, Phaidon, Sosyal Yayınlar, Çev. Hamdi Ragıp Atademir, Kemal Yetkin, İstanbul, 2001
- _____, Meneksenos, Sosyal Yayınlar, Çev. İrfan Şahinbaş, İstanbul, 2001
- _____, Gorgias, Remzi Kitabevi, Çev. Melih Cevdet Anday, İstanbul, 1998
- _____, Menon, Remzi Kitabevi, Çev. Adnan Cemgil, İstanbul, 1998
- _____, Kratylos, Remzi Kitabevi, Çev. Teoman Aktürel, İstanbul, 1998
- _____, Lysis, Remzi Kitabevi, Çev. Tanju Gökçöl, İstanbul, 1999
- _____, Theaitetos, Remzi Kitabevi, Çev. Macit Gökberk, İstanbul, 1999
- _____, Sofist, Remzi Kitabevi, Çev. Ömer Naci Soykan, İstanbul, 1999
- _____, Birinci Alkibiades, Milli Eğitim Bakanlığı, Çev. İrfan Şahinbaş, İstanbul, 1997
- _____, Philebos, Milli Eğitim Bakanlığı, Çev. Sabri Esat Siyavuşgil, İstanbul, 1997
- Can, Ş., Klasik Yunan Mitolojisi, İnkılap Kitabevi, İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Ünsal ÇİMEN
Doğum Tarihi ve Yeri : 28. 10. 1974, Antalya
Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Antalya Lisesi
Lisans Diploması : Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Jeofizik Mühendisliği
Yüksek lisans Diploması :
Tez Konusu : Platon'un Kadına Bakışı
Yabancı dil / Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler

Stajlar : T.P.A.O.
Adres : Yeşil Bahçe Mah. 1453 Sok. No:12 C Blok Daire:18
07100 Antalya
Tel. no : 0 242 311 89 48